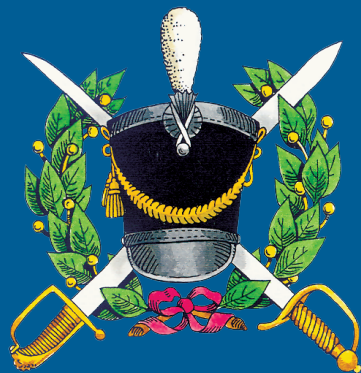
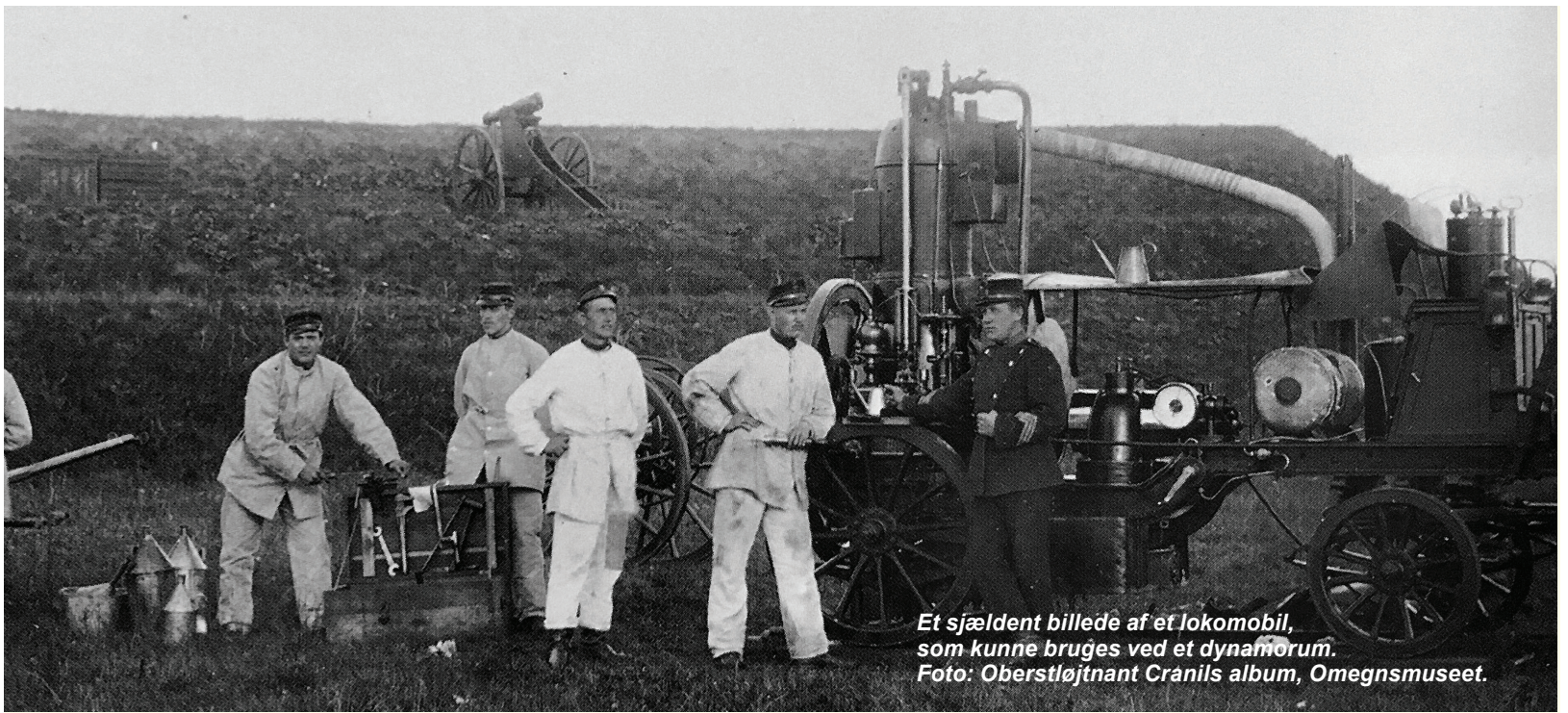

Dansk Militærhistorisk Selskab

Chakoten

December 2018 | 73. årgang nr. 4

Et sjældent billede af et lokomobil, som kunne bruges ved et dynamorum. Foto: Oberstløjtnant Cranils album, Omegnsmuseet.

Vestvoldens arkitektur og funktion

Ny bog

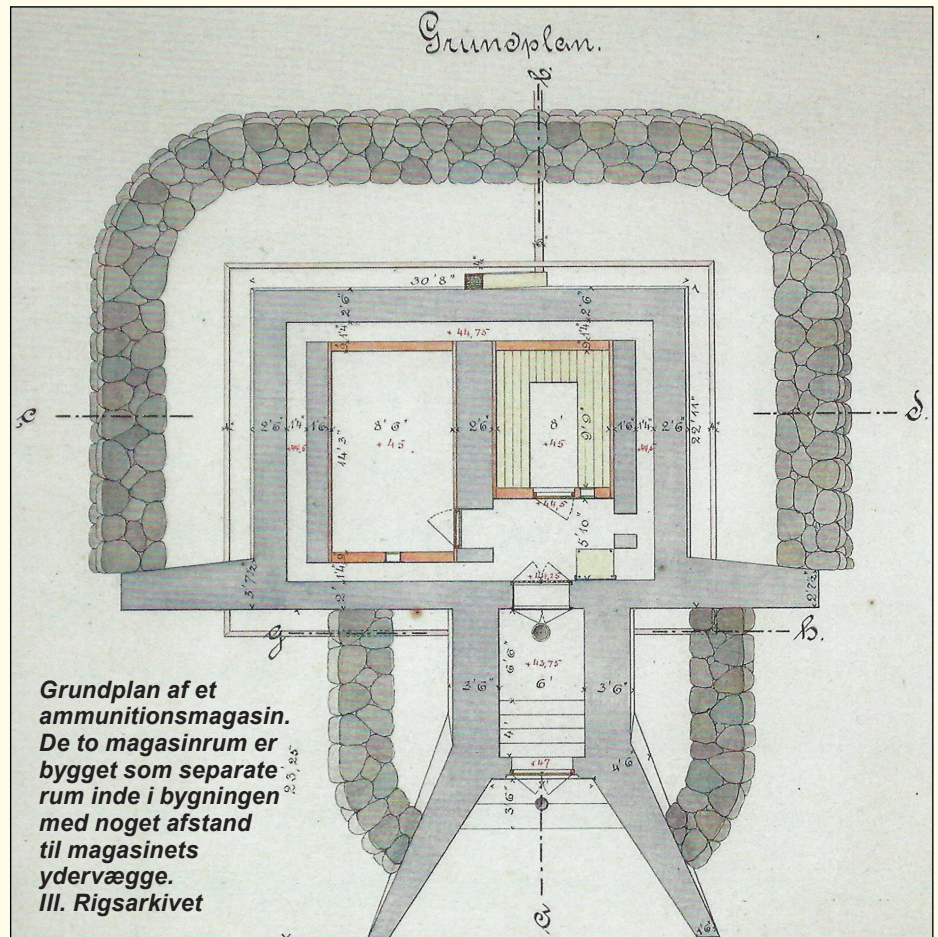
Af Henrik Denman

Tom Wismann har i mange år beskæftiget sig med Københavns Befæstning og har udgivet en ny bog, som giver besøgende et indblik i voldens arkitektur og historie.

Københavns Befæstning er et af Danmarkshistoriens største forsvarsværker. Det blev opført 1885-1894 og skulle sikre København mod angreb fra vest.

I dag er Vestvolden og Nordfronten et populært rekreativt område, hvor et spændende dyre- og planteliv, naturoplevelser og kulturhistoriske minder påkalder sig stor opmærksomhed. Også militærhistorisk er interessen stor. I de senere år er der udkommet flere oplysende og grundige bøger om befæstningen, og nu har Tom Wismann samlet ny viden om opførelsen, arkitekturen og indretningen af Vestvolden som fæstningsværk i en bogen "Københavns befæstning – Vestvolden".

Tom Wismann har i mange år arbejdet med befæstningen som både foredragsholder og forfatter, bl.a. med bogen "Vestvolden – fra fæstningsværk til idyl" fra 2005 og "Dragørfort 1914-2014" fra 2014. Hans nye bog henvender sig i højere grad til fagligt interesserede læsere. Den er en guldgrube af samtidige fotos og originale anlægstegninger, og i teksten går forfatteren grundigt til værks i beskrivelsen af, hvordan

Grundplan af et ammunitionsmagasin. De to magasinrum er bygget som separate rum inde i bygningen med noget afstand til magasinets ydervægge. Ill. Rigsarkivet

Vestvoldens enkelte dele er udtænkt og opført. Her er der virkelig noget at dykke ned i for fæstningsentusiaster.

Bogen bygger på en stor del nyt arkivmateriale, som er hentet frem fra Rigsarkivet og andre tilgængelige kilder. Desuden har forfatteren med god hjælp fra andre fundet mange gamle postkort, som viser en del af soldaternes næsten glemte dagligliv og soldatertjeneste.

Bogens tre dele

Bogen består af tre dele. Første del omhandler den historiske baggrund og byggeriet af Vestvolden. Anden del, som er den mest omfattende og betydningsfulde del af bogen, beskriver befæstningens bestanddele. Og tredje del rummer en række bilag, bl.a. en fortegnelse over, hvad der i dag findes på de forskellige voldlinjer samt en serie fortrolige

kort over hele Københavns befæstning, fabrikeret i 1900 i stor målestok 1:10.000. Disse herlige kort er det rene guld for læsere med kartografisk interesse. Det skal

Tingden i Tom Wismanns bog ligger helt klart i gennemgangen af Vestvoldens bestanddele. Man kan tillige læse om voldarbejdernes og entreprenørernes arbejde, om voldens tværsnit og grundrids og Vestfrontkommandoen, der i tilfælde af krig skulle lede forsvaret af Vestfronten. Desuden er der et afsnit om anvendelsen af Vestvolden efter 1920 og om Vestvoldens historie i dag med bl.a. formidlingscentret i Ejbybunkeren, som åbnede i 2012.

Entusiaster vil uden tvivl rette opmærksomheden mod de dele af befæstningen, som ville spille en helt central rolle i tilfælde af angreb. Det gælder f.eks. ammunitionsmagasinerne, som blev brugt til at opbevare krudtladninger og projektiler, når volden var armeret. Her kan man nærstudere en grundplan af et ammunitionsmagasin, og man kan se detaljerede tegninger af et af magasinernes facade mod voldgaden. Langs volden var der 14 steder indrettet magasiner, alle bygget i 1888-90 og alle beliggende i forbindelse med de permanente kanonbatterier, der var indrettet på volden. Her får man detaljeret besked om, hvordan magasinerne var opført byggeteknisk, dvs. indretning og byggematerialer.

Man kan gå videre i læsningen til afsnittet om kanonbatterierne. Vestvolden var udrustet med kanoner, der skulle bekæmpe fjenden på både lang og kort afstand.

På Vestvolden fandtes der flere typer af batterier: permanente batterier, armeringsbatterier, flankeringsbatterier, skinbatterier og nedtrukne batterier. Tom Wismann går derefter i dybden med at beskrive de forskellige typer batterier. Interessant er det at læse, at der i løbet af krigen blev opstillet antiluftskyts ved og bag volden. Det skete i takt med, at flyvemaskiner kom i brug som krigsmaskiner. Det drejede sig dog kun om et mindre antal luftværns-

batterier, og der var egentlig ikke tale om batterier, da de blev opstillet meget spredt som enkeltstående pjecer.

Jernbaneskyts

Jernbanen gjorde også nytte i forbindelse med Vestvolden. I tilknytning til anlægget af Vestvolden blev der bl.a. anlagt et entreprenørjernbanespor fra Frederikssundsbanen. Da anlægsarbejderne var afsluttet, ønskede Artilleriet at bibeholde sporet og anskaffe jernbaneskyts, der hurtigt kunne indsættes som forstærkning af voldens faste batterier under et angreb. Fra Frankrig fik man leveret seks 15 cm jernbanekanonner.

Da man tog batteritoget i brug, afkortede man enecintesporet, så det kun gik fra Gammel Køge Landevej til lidt nord for Tindelhøj Batteri, men ved begyndelsen af 1. Verdenskrig genetablerede man sporet i dets oprindelige længde. Bogen rummer flere samtidig fotos af toget.

En befæstning består af et stort antal bestanddele, som er afgørende for, at den kan anvendes effektivt. Bogen kommer rundt om de mange bestanddele med nyfundne tegninger og fotos og tekniske beskrivelser, bl.a. om broer, som skulle sikre mulighed for troppebevægelser på tværs af gravene under krig, feltbefæstningsarbejder, kaponier og kommandostationer, lejre og latriner, projektør- og rekylgeværstandpladser og talerørssystem og telefonnet.

Interesserede kan i dag finde masser af værdifulde informationer både i bøger og online, og nu har Tom Wismann føjet ny viden til den i forvejen meget grundige litteratur, der findes om det enorme anlæg. ■

Tom Wismann: Københavns Befæstning – Vestvolden. Udgivet af Steel & Stone Publishing 2018. 256 sider.

Volden blev bygget af flere private entreprenører under opsyn af danske ingeniører. Her ses fredskrudtmagasinet på front IX-X. Foto: Tim Wismann.

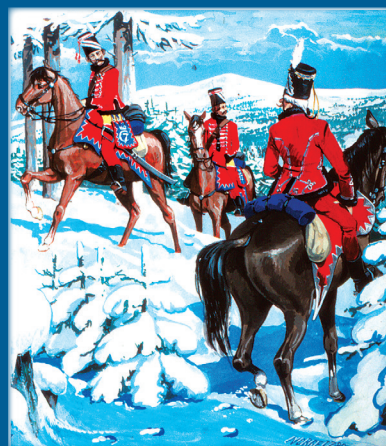
Chakoten

INDHOLD

- 02** Ny bog om Vestvolden.
- 04** *Claus Mogensen:* En introduktion til vort æresmedlem, Christian Würgler Hansen.
- 12** *Peter Fibiger Bang:* 30 år, der ændrede Europa.
- 14** *Jens Kristian Boll:* Slaget ved Süderhamme 1404.
- 21** *Siden sidst:* Afslutningen på Første Verdenskrig.
- 22** *Simon Bering Papousek:* Nye bøger om hære i Sydeuropa.
- 24** *Hans Chr. Wolter:* Nyt om jubilæumsåret 2019.
- 25** *Siden sidst:* Bornholms Værn og Forsvarets Bibliotekcenter.
- 26** *Mødekalender 2019.*

- 28** Befæstningsdagen for børn.

Forsiden: Danske husarer ved den norsk-svenske grænse, 1789. Tegning af Christian Würgler Hansen.

En introduktion til vort æresmedlem, Christian Würgler Hansen

Af Claus Mogensen

Efter nogle ungdomsår som reklametegner har Christian Würgler Hansen dyrket interessen for uniformer og militære hændelser på fuld tid. Hele sit livsværk i form af hans store samling af plancher og billeder har han stillet til rådighed for Selskabet.

De fleste medlemmer og dermed læsere af tidsskriftet Chakoten har vel bemærket, at et overvældende antal af de illustrationer, der ledsager artiklerne, er udført af en person ved navn Christian Würgler Hansen. I forbindelse med nogle interne uoverensstemmelser i Selskabets bestyrelse i 1993 skete der et brud, som medførte, at nogle medlemmer meldte sig ud og startede en ny forening. Blandt de

medlemmer der fortsatte medlemskabet af Chakoten, var bl.a. vort mangeårige medlem tegneren og maleren Christian Würgler Hansen, som i denne sammenhæng blev udnævnt til æresmedlem. Ved flere lejligheder er det imidlertid blevet bemærket, at kun de færreste af vore medlemmer ved, hvem vort æresmedlem er. Det skal denne artikel råde bod på.

For et års tid siden blev Christian ramt af en arvelig sygdom, som medfører, at

han ryster på hånden, så han ikke mere kan tegne. Det indebærer, at vi har set den sidste tegning fra hans hånd. En epoke er slut og det ønsker vi og han at markere med denne artikel. Christian har selv valgt tegningerne, der ledsager artiklen, som består af en blanding af hans mere eller mindre kendte tegninger.

Opvækst og uddannelse

Christian blev født den 24. april 1937 i landsbyen Ulstrup. For de, der planlægger at aflægge et besøg i landsbyen, kan det oplyses, at mindst 15 landsbyer i Danmark har det navn. Men når det tilføjes, at det er den Ulstrup, som ligger i Jylland ved Gudenåen mellem Bjerringbro og Langå, skulle det være ligetil at finde frem til vort æresmedlems

fødested. Familien bestod af far, mor og tre sønner med Christian som den mellemste. Faderen var læge, og den vej valgte de to brødre også at gå. Christian var den eneste i familien, der passioneret dyrkede tegneriet allerede fra 4-5-års alderen.

Efter folkeskolen i Ulstrup kom han i Langå realskole. På trods af temmeligt beskedne karakterer kom han efterfølgende i gymnasiet i Viborg. Men på grund af skoletræthed efter 1. G. valgte han imidlertid at forlade gymnasiet og ikke være skoledreng mere. "Men hvad så?" spurgte hans mor. Det vidste han egentlig ikke rigtigt, men han var god til at tegne. Hans mor købte bogen "Hvad kan jeg blive," og der stod, at man

General Ewald med stab på vej mod Stralsund 1809.

kunne blive reklametegner. Det syntes han lød godt og harmonerede med hans tegnefærdighed, og i 1956 kom han ind på Kunsthåndværkerskolen i København, hvor han tegnede i 4 år. Det var ikke noget problem for forældrene, at han valgte studiet fra. Blot var man en anelse bekymret over, om han mon kunne skabe sig en tilværelse og få til dagen og vejen ved at tegne reklamer.

Erhvervsmæssig baggrund

Efter Kunsthåndværkerskolen fulgte aftjeningen af 12 måneders værnepligt som nr. 74 i det dengang eksisterende CF-korps i Hillerød. Herefter havde han lyst til at komme udenlands. Han

En introduktion til vort æresmedlem, Christian Würgler Hansen

startede med at tage til Oslo og fik et job som reklametegner på Myres Reklamebureau. Efter et år i Norge tog han til Paris, hvor han fik et job på Studio Holenstein på Place Pigalle. Men da det viste sig at være helt umuligt at få en arbejdstilladelse, tog han tilbage til København, hvor han henvendte sig i Magasin du Nord's reklameafdeling og blev ansat med det samme. Efter en år-række i Magasin du Nord fik han i 1975 et tilbud fra et skibsbefragtningsfirma om at være reklamemand og opretter af et "con amore"-forlag, som ikke skulle give overskud – det var lige noget, der passede ham. Men glæden var kort, allerede i 1982 gik foretagendet konkurs. Siden da har han valgt at være selvstændig erhvervsdrivende.

Efterhånden som Christian fik flere og flere opgaver, der drejede sig om illustrationsarbejde, droppede han gradvist reklamearbejdet. Opgaverne var meget varierede. Bl.a. tegnede han dekorationer til platter for Bing & Grøndahl og udarbejdede design fra logo til de færdige tryksager for mange forskellige firmaer og institutioner, fra dansk landbrug til gynækologi, med hovedvægten på videnskabelige kongresser. Men med tiden kom hovedvægten mere og mere til at ligge på illustrationer af historiske bøger og tidsskrifter.

Interessen for uniformer og medlemskab af Chakoten

Hans interesse for uniformer blev vakt, da han en dag skulle tegne et omslag til bogen Radetsky March af J. Roth, der handler om en ulan-officer i 1. Verdenskrig. Han valgte at gå på Tøjhusmuseet, hvor han blev hjulpet af en venlig mand ved navn Preben Kannik. Den stigende interesse for uniformer førte ham til hobbyforretningen Model og Hobby, hvor han så og købte nogle af de fine 30 mm flade figurer med henblik på at bemale dem. Her mødte han også Olaf Hasselager, som var et prominent medlem af Chakoten, som hver lørdag hjalp til i hobbyforretningen.

Samme Hasselager havde desuden tid til i et hjørne af forretningen at fortælle en trofast flok om krigshistorien og dens virvar af uniformer. Som følge af Christians interesse for militærhistorien og i særlig grad uniformshistorien meldte han sig ind i Chakoten. Efter et par års medlemskab følte han sig i

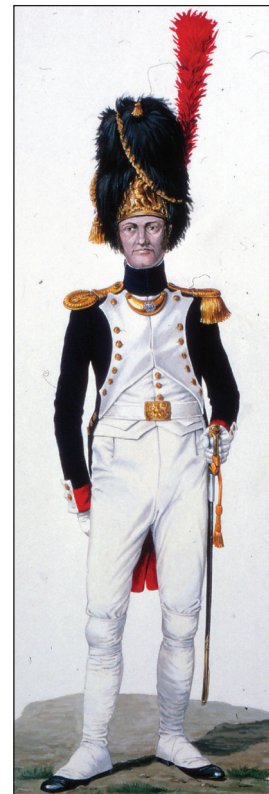
Danske forposter ved Lindauer å aftenen før slaget ved Sehested den 10.12.1813.

Christian afprøver en selvfremstillet russisk grenaderchakot.

Officer, Chasseurs à Cheval de la Garde Impériale.

Officer, Grenader Garde.

Christian i sit atelier.

stand til at tegne og udgive de 4 berømte plancher med danske uniformer fra Napoleonstiden af henholdsvis Kongens Livjæger Corps 1801-1809, 3die Jydske Infanteriregiment 1813, Jydske Regiment Lette Dragoner 1813 og Den Kongelige Livgarde til Hest 1800-13, i øvrigt med bistand fra og med engelske tekster af Torstein Snorrason, også et prominent medlem af Selskabet.

Opbygningen af et dias-arkiv over plancher og uniformsdele

For at tegne uniformer og udstyr korrekt blev Christian hurtigt klar over vigtighe-

Grenaderofficer i Livgarden på Fr. 5.'s tid.

Menig ved Livgarden med sort lædertøj ved Dybbøl 1864.

Officer med stok, Livgarden til Fods, 1809.

Skiløberkorpset, menig, 1709.

En introduktion til vort æresmedlem, Christian Würgler Hansen

den af at finde de originale uniformsdele, så man kunne se, hvordan de oprindeligt havde set ud. Med et kamera og forskelligt hjælpedstyr til at fotografere plancher og uniformsdele begyndte han at besøge rigsarkivet samt landets museer og samlinger. På den måde opbyggede han et betydeligt arkiv af dias, som han har katalogiseret, så han let kan finde frem til, hvad han søger. Når talen falder på arkivet, understreger han, at for mange af billederne er det ikke skønhedsværdien, der har været det centrale, da han fotograferede, men at billedet tydeliggør alle detaljer, så man kan se form og farve tydeligt. Samlingen har efterhånden en del år på bagen og rummer billeder af uniformsdele, som siden er forsvundet på museerne. For nogle år siden stillede han samlingen til rådighed for Selskabet. Efter scanning af materialet blev det distribueret til den medlemskreds, der interesserer sig for uniformer på forskningsniveau. Ansatte på Tøjhusmuseet har også gennem tiden draget fordel af Christians diasarkiv.

Plancher og billeder til tidsskriftet Chakoten

I de gode gamle dage, da tidsskriftet Chakoten kun udkom i sort/hvid, tog Christian initiativ til at bistå uniformstegnerne i Selskabet med at indlægge plancher trykt i farver i tidsskriftet. Med tiden nåede han at tegne omkring 35 uniformsplancher. Senere bidrog også andre af Selskabets tegnere med plancher i denne aktivitet. Det skete i to perioder begyndende med halvfjerdserne og siden i en periode omfattende slutningen af firserne, midten af halvfemserne og starten af det nye årtusinde. Da Chakoten er udkommet helt i farver siden september 2008, har der ikke længere været behov for at lægge uniformsplancher ind i tidsskriftet.

En stribe redaktører og tidsskriftet Chakotens læsere har nydt godt af Christians lyst til at tegne uniformer og hans beredvillighed til at illustrere hændelser, som der ikke rigtigt eksisterede illustrationer af. Hans sygdom fratog ham muligheden for at illustrere de omkring 4000 døde heste i Karsten Skjold Petersens artikel om slaget ved Helsingborg i 1710 i juniudgaven 2018 af Chakoten. Det er han sikkert ikke ked af, men hvem husker ikke hans formidable billedserier fra træskoslaget

Danske husarer ved Stralsund 1809.

Tambur, Grenaderkorpset, 1760.

Grenaderkorpset, menig, 1761.

Husarløjtnant med hest, 1809.

Smålandske Dragon regiment, 1808.

i 1807, de indledende slag i forbindelse med Napoleons indtog i Rusland i 1812, Slaget på Anholt i 1811, slagene i Den Store Nordiske Krig 1701-1721, slagene i forbindelse med auxiliærkorpsets tilbagetrækning fra Nordtyskland og slaget ved Sehested i 1813, 3års-krigen, 1864 og kampene i forbindelse med den 9. april 1940, for nu blot at nævne de mest markante. Hele sit livsværk i form af hans store samling af plancher og billeder har han stillet til rådighed for

Slaget ved Gadebusch den 20.12.1712.

Selskabet. De er scannet og foreligger i elektronisk form og benyttes af Selskabets redaktør.

Penneføreren til denne artikel havde fornøjelsen at være redaktør for Chakoten i tre år fra 2007 til 2009 og efterfølgende billedredaktør i nogle år og havde i den forbindelse et nært samarbejde med Christian. Med overgangen til at trykke alle billeder i Chakoten med farver fik vi det fulde

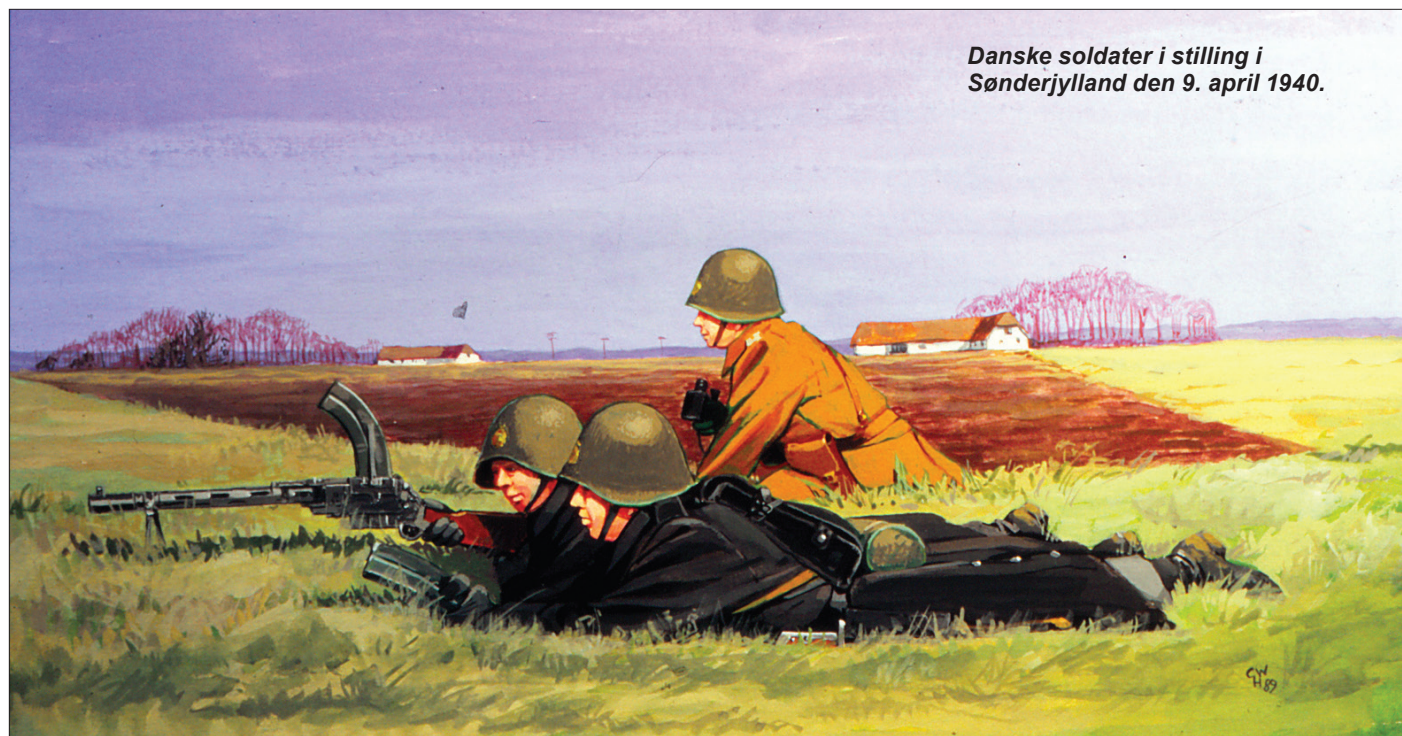

En introduktion til vort æresmedlem, Christian Würgler Hansen

udbytte af alle Christians flotte farvebilleder, som vi hidtil kun havde bragt på indersider af for- og bagsider. Jeg husker særlig en dag, hvor Christian oplyste, at han skulle en tur i skoven for at se, hvordan et skovbryn så ud, så han kunne tegne det. Jeg nævnte, at hans tegnetalent taget i betragtning kunne det da næppe være så svært at tegne lidt træer og buske i forbindelse med, at en skov holdt op, at man ligefrem behøvede at tage ud og se det i naturen. Men jeg blev hurtigt belært om, at så enkelt var det ikke. Det var lyseffekterne i skovbrynet, Christian ville lade sig inspirere af. Ville hans motiv tage sig bedst ud, hvis de blev tegnet på det flade land med skovbrynet som baggrund, eller skulle det ses inde fra skoven, lige før den holdt op og dannede skovbryn med de lyseffekter, det ville have?

Denne sans for detaljer, og at alt skal være undersøgt til bunds, før han kaster sig ud i løsningen af en opgave har altid karakteriseret Christians virke. Det må derfor være svært at leve med, at det er slut med tegningerne. Til gengæld har han fået mere tid til børnebørnene. ■

*Jæger, 1813,
set forfra og
bagfra.*

*Danske soldater i stilling i
Sønderjylland den 9. april 1940.*

Dansk Linieinfanteri 1774-1785. Uniformsplanche vedlagt chakotens september-udgave 2002.

Danske soldater under treårs-krigen.

30 år, der ændrede Europa

»Magtens hemmelighed var afsløret: En kejser kunne udråbes uden for Rom«

Den seneste tids europæiske politik har ofte ledt tankerne hen på Tacitus' berømte citat. Nu er det imidlertid ikke Rom, men den gamle Bonn/Berlin-Paris-akse i Den Europæiske Union, der har fået konkurrence og set alternative centre for magt opstå. De såkaldte Visegrådlande, anført af Polen og Ungarn, har for alvor markeret sig med en alternativ linje. Reaktionen har budt på en blanding af overraskelse, irritation og panik. Men lige netop i disse måneder burde man måske tænke anderledes. Europas historie er jo netop ofte udsprunget af de østlige og centrale egne.

I år er det for eksempel 400-året for udbruddet af Trediveårskrigen. Det skete, da ledende medlemmer af de protestantiske stænder i Böhmen i maj 1618 gik op til kongeslottet i Prag, tvang sig adgang til kancelliet og smed den habsburgske kejsers nyudnævnte regent ud fra et af vinduerne. Fra Østeuropa bredte konflikten sig som ringe i vandet og viklede store dele af Europa ind i en skelsættende storkrig. Den ene konflikt spandt sig ind i den anden, og krigens epicenter skiftede igen og igen. Knap var kamphandlerne ved at have raset ud i en region, før de blussede op et andet sted. I Norden blev Jylland besat og plyndret to gange som led i Trediveårskrigen, og Sverige afløste Danmark

som den førende magt i Østersøregionen. Det skete, efter at Gustav Adolf lykkedes, hvor danske Christian IV havde fejlet. I modsætning til den danske arvefjende, formåede svenskekongen nemlig at besejre den tysk-romerske kejsers styrker og etablere et imperium langs den sydlige Østersøkyst.

Det er dog relativt småt med fejring af jubilæet. Det skyldes, at konflikten bag Trediveårskrigen er gået hen og blevet »historie«, som den tyske politolog Herfried Münkler bemærker i sit nye værk om den store krig, "Der Dreißigjährige Krieg". Få har i dag tilstrækkelig interesse i datidens konflikt mellem böhmiske protestanter og den katolske kejsermagt til fortsat at holde den i live gennem en aktiv erindringspolitik. Det skal vi være glade for. På mange måder er vi i dag kommet til at tage nogle af de mere positive resultater af krigen for givne, ja faktisk se dem som alt for selvfølgelige.

De danske turister, der hen over denne sommer har lagt vejen forbi Prag, har dog alle haft mulighed for at puste lidt af glemslens støv væk, hvis de vel at mærke har haft energi til at læse sig igennem de lange og tørre plancher, som museumsfolk har opstillet i de lokaler, hvor begivenhederne tog fart. Eller hvis de har opsøgt det palads, der i dag huser det tjekkiske senat, men som blev opført af den böhmiske general Wallenstein netop i de år, hvor hans tropper var rykket op i Jylland. Her vil de også kunne konstatere, at det ikke kun var Frederiksborg Slots fine skulpturer, der blev

taget som krigsbytte af svenske tropper og opstillet i Drottningholms slotspark. Samme skæbne overgik de skulpturer, den böhmiske krigsherre fik lavet til sin fornemme italienske have.

Udviklingen under Wallenstein

General Wallenstein (1583-1634) revolutionerede militærvæsenet og befæstede en udvikling, hvor regulær beskatning efterhånden kom til at afløse ad hoc-forsøg på at skaffe midler til krigsførelsen. Det gjorde Wallenstein i stand til at opstille langt større hærstyrker, end hvad der hidtil havde været normen, og holde dem i felten. Det bemærkelsesværdige var, at han først gjorde det på eget initiativ, hvorefter han stillede sine tropper til rådighed for kejseren, mod betaling naturligvis. Wallenstein gjorde det i så stor skala, at det fremadrettet kun var en beskatningskapabel statsmagt, der kunne løfte opgaven.

Det hele taget var der en usentimental, forretningsagtig tilgang til krigen. Selvom krigen havde udgangspunkt i religiøse modsætninger, dannedes alliancer på kryds og tværs uden smålige hensyn. Det katolske Frankrig ville for alt i verden undgå, at Habsburgerne, som med hver sin gren sad på både Østrig og Spanien, blev for stærke. Derfor gik man kynisk ind og finansierede de protestantiske svenskeres krigsførelse. De benyttede så til gengæld et gunstigt tidspunkt til at angribe det

Det er 400 år siden, at Trediveårskrigen brød ud, men konsekvenserne af den tumler vi fortsat med. På den baggrund er det egentlig ikke så underligt, at briterne endte med at stemme for Brexit.

Af Peter Fibiger Bang

ligeledes protestantiske Danmark, efter at Christian IV selv havde brændt sig på den europæiske slagmark og siden uden held havde forsøgt at stikke en diplomatisk kæp i hjulet på den anderledes succesrige svenske nabo.

Magten havde sin egen logik og for-drede en nødvendighedens politik. Det betegner vi normalt som en usentimental og amoralsk statsræson. Stater har ikke venner eller fjender, kender ikke til godt og ondt, men kun til interesser, som man køligt må afveje mod hinanden. Den tænkning kom for alvor på banen som en konsekvens af denne første europæiske storkrig.

Den westfalske fred

Efter 30 års kampe og adskillige millioner ofre var parterne blevet så tilpas møre, at man kunne bilægge stridighederne. Det skete endeligt i Münster og Osnabrück i 1648. Hele tre traktater måtte der til for at få de mange forskellige stridende magter dækket ind. På det tidspunkt var effekten af den lange stribe af sejre, som de tysk-romerske kejsere havde vundet i krigens start, blevet annulleret. Habsburgernes rivaler havde omgrupperet, fundet nye alliancepartnere og gradvis inddæmnet kejserens position.

Resultatet blev den orden, man i dag betegner som den westfalske, og som man specielt inden for politikvidenskab ser som grundlaget for det moderne statssystem. Historikere har ikke helt uden grund indvendt, at det er en for-

simpling. Men i givet fald er det faktisk en ganske retvisende forsimpning. For med den westfalske fred begyndte konturerne af det moderne statssystem for alvor at træde frem. Krig var nu en aktivitet, der krævede så store ressourcer, at den kunne monopoliseres af statslige aktører, der til gengæld var nødt til at udvikle det organisatoriske apparat og evnen til at beskutte de respektive befolkninger. Man begyndte at forstå staten som suveræn. Den søgte at hævde et monopol på den fysiske magtudøvelse inden for sit eget territorium. Krig var noget, der blev ført mod ydre, tilsvarende suveræne magter og ikke interne rivaler såsom magtfulde adelsfamilier eller relativt autonome byer.

Men, som Münkler skriver i sin historie, var det netop et resultat af krigen, ikke et udtryk for dens indbyggede orden. Dermed repræsenterer Trediveårskrigen i sig selv et historisk erfaringsrum, der har vundet aktualitet. I vores tidsalder er vi atter konfronteret med krige, som ikke følger den westfalske, mellemstatslige logik. Det gælder for eksempel de militære konflikter, der siden Bush' invasion af Irak har opslugt Mellemøsten i en sand malstrøm af borgerkrige og revolution. Den syriske borgerkrig har set et utal af aktører: regimetropper, udbrydergrupper fra hæren, kurdiske militser, internationale jihadistiske netværk, IS, rivaliserende stormagter med Rusland i spidsen og USA haltende et skridt efter,

Slaget ved Breitenfeld ved Leipzig blev udkæmpet 7. september 1631 under Trediveårskrigen mellem den protestantiske hær under svenskekongen Gustav 2. Adolf og den katolske liga under feltherren Tilly. Gustav 2. Adolfs stærke ledelse sammen med en ny og forbedret militær teknik skaffede svenskerne sejren.

Iran, Hizbollah, Saudi Arabien, Tyrkiet, Frankrig, Storbritannien. Stater såvel som mere irregulære styrker har blandet sig i et sandt virvar, mens konflikten er sprunget som en løbeild fra region til region i Mellemøsten.

Alliancer

En anden dimension af Trediveårskrigen, som taler mere direkte til den europæiske situation, gør Münkler derimod mindre ud af. Når Habsburgerne endte med at køre træt, skyldtes det, at deres modstandere blev ved med at omgruppere sig i alliancer, der skulle afbalancere Habsburgernes hegemoniske ambitioner. Det har præget tilblivelsen af Europa og kontinentets politiske kultur helt afgørende. I årene efter Trediveårskrigen kom Storbritannien i stigende omfang til at fungere som tungen på vægtskålen på kontinentet. På den baggrund er det egentlig ikke så underligt, at briterne endte med at stemme for Brexit.

Det må vi andre begræde, men læren er næppe at øge ensretningsbestrebelse inden for Unionen. I givet fald vil konflikterne snarere tage til, og de østeuropæiske stater skærpe deres opposition. De er lige sluppet af med et ensrettende, rationalistisk system og vil derfor næppe acceptere at blive pålagt et nyt, der underminerer deres autonome handlerum. I stedet må man begynde at tænke Europa som en dynamisk størrelse, hvor medlemmernes politiske råderum sikres gennem en stadig afbalancering af den dominerende politiske akse, samtidig med at Unionen forhåbentlig kan afdæmpe de værste nationale excesser. Det ville, i og for sig, repræsentere en europæisk normalisering af EU. ■

Herfried Münkler, Der Dreißig-jährige Krieg: Europäische Katastrophe, deutsches Trauma 1618–1648, Rowohlt, Berlin 2017.

Peter Fibiger Bang, PhD (Cantab) og Dr. Phil (Haf), er lektor ved Saxo Institutet, hvor han leder en forskergruppe, der arbejder med antikkens placering i verdenshistorien. Han arbejder med Romeriget, statsdannelse og imperier i teoretisk, europæisk og globalt perspektiv.

Artiklen har tidligere været trykt i Weekendavisen 17. august 2018.

Slaget ved Süderhamme

Ditmarsken huskes i dansk historie og militærhistorie mest for Toget til Ditmarsken år 1500, hvor ditmarskerne gjorde kort proces med kong Hans' dansk-holstenske ridderhær og landsknægte. Dog er det langt fra første gang, ditmarskerne udslettede en ridderhær. Et af disse slag, nemlig slaget ved Süderhamme 4. august 1404 i Ditmarsken, fik stor betydning for dronning Margrethe 1.s politiske muligheder i Sønderjylland og i det øvrige Danmark, da en af hendes vigtigste politiske modstandere, hertug Gerhard af Slesvig-Holsten, satte sig selv og Holstens ridderkab skakmat med et overilet angreb på Ditmarsken. Hertugen og hans vigtigste militære og politiske forbundsfæller faldt ved Süderhamme som ofre for riddertidens æresbegreber, deres egen foragt for strategi og ikke mindst for ditmarskerens spyd og hellebarder.

I en tid, hvor en fyrste forventedes at

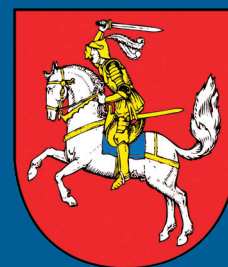
vide sit værd i kamp ved enhver lejlighed, uanset om det var en strid, han havde politiske interesser i eller ej, var det Margrethe 1.s fordel, at hun som kvinde ikke forventedes at føre krige og derfor kunne nøjes med først at lade dygtige generaler føre de krige, der var politisk nødvendige, når andre midler slog fejl. At hun som dronning ej heller forventedes at sætte sit liv på spil på slagmarken var en fordel, man ikke må overse.

Et grænseland med grever, hertuger og konger

Den danske kongemagt havde, så længe Danmark eksisterede som samlet rige, set Slesvig som et område, man måtte kontrollere for at hindre invasioner i Jylland, ligesom de danske konger betragtede den nordtyske Østersøkyst som dansk interesseområde. Set fra den danske konges side var hertugen i Slesvig den danske konges grænsevogter

Ditmarsken i Holsten blev en slags bonderepublik under den danske krone i 1200-tallet, og her fandt Slaget ved Süderhamme sted 4. august 1404.

Af Jens Kristian Boll

Våbenskjold for Kreis Dithmarschen i Slesvig-Holsten, der var kendt for sit ridderkab.

1404

og lensmand, mens hertugen ofte så sig selv som reelt uafhængig fyrste og ikke så noget galt i, om han skulle ende med et selvstændigt rige.

Den danske kongemagts modspillere i kampen om Slesvig, Holsten og Nordtyskland var i det 12.-14. århundrede dynastiet Schauenburg, som spaltede sig i flere linjer, som foruden Holsten sad inde med grevskaber i Kiel, Itzehoe, Pinneberg, Rendsburg, og alle regnede sig for Schauenburgere.

Visse familienavne gik igen hos Schauenburgerne, hvorfor greverne oftest hed Adolf, Gerhard, Heinrich eller Johann. Det er måske derfor, at nummereringen i grevernes stamtavler ikke følger det enkelte grevskab, men er foretaget samlet kronologisk for hele gruppen af Schauenburger-linjer uden hensyn til, hvilke af grevskaberne den pågældende besad,

I løbet af det 12. århundrede beviste den pansrede rytter sin overlegenhed over for ledingens bondesoldater med dræbende effektivitet.

Billedet viser ridder i kamp i slaget ved Grundwald i 1410, der er bedre kendt som slaget ved Tannenberg.

hvorfor Den kullede Greve Gerhard III's sønnesøn kendes som Gerhard VI, idet Gerhard IV og V tilhørte andre grene af familien.

1111 udnævnte hertug Lothar af Sachsen Adolf von Schauenburg til greve af Holsten, idet den nyudnævnte greve først måtte fordrive venderne fra sit område, inden han kunne tage det i besiddelse. Det lykkedes først hans søn Adolf II at knække venderne i slaget ved Demmin 1164, hvor Adolf II vandt slaget, men mistede livet og blev efterfulgt af sin søn Adolf III.

Schauenburg-dynastiet kom i strid med den danske kongemagt, som udvidede sin magt i Nordtyskland og ikke ønskede et selvstændigt grevskab. 1201 blev

Adolf III slået af danskerne og sendt i landflygtighed. Først efter Valdemar Sejrs nederlag ved Bornhöved i 1227 kunne den fordrevnes søn Adolf IV vende tilbage til Holsten.

Situationen vendte sig til Schauenburgs og Holstens fordel, da Valdemar Sejrs sønner Erik, Abel og Kristoffer kæmpede om magten. De holstenske grever blandede sig hellere end gerne i stridighederne, hvor deres hære ofte var om ikke tungen så snarere sværdet på vægtskålen.

Den danske kongemagts problemer fortsatte under Erik Klipping og dennes sønner Erik Menved og Kristoffer II. Den danske kongemagt kollapsede i politisk og økonomisk kaos, og kongerne ▶

Slaget ved Süderhamme 1404

måtte pantsætte store dele af landet. I 1326 lykkedes det grev Gerhard III (i Holsten kendt som den Store, i Danmark som Den kullede Greve) at fordrive kong Christoffer II fra Danmark og få indsat sin nevø, den 11-årige Valdemar af Slesvig, som dansk konge under navnet Valdemar III (1326-30) med Gerhard selv som formynder. Gerhard III beholdt kontrollen med Danmark, indtil han i 1339 blev dræbt af Niels Ebbesen.

Det lykkedes Valdemar IV Atterdag at udmanøvrere Gerhards søn Heinrich II, også kendt som Jern Henrik eller Isern Hinnerk, og generobre Danmark med våbenmagt, diplomati og nogle gange ved ligefrem at gå til yderligheder og indløse de pantsatte områder med rede penge. Isern Hinnerk regnedes blandt Europas største riddere. Når han ikke kæmpede mod Valdemar eller mod ditmarskerne, kæmpede han sammen med Johann den Blinde af Böhmen i Lithauen. Da 100-årskrigen mellem England og Frankrig tog en interessant drejning, måtte Johann og Hinnerk selvfølgelig begge være med, omend Johan kæmpede på fransk og Hinnerk på engelsk side i slaget ved Crécy 1346. Johan den Blinde blev besejret, og holstenske historikere hævder, at da Hinnerk ville føre ham til den engelske konge, kastede misundelige engelske riddere sig over dem og myrdede Johann af frygt for, at Hinnerk skulle få æren for hans tilfangetagelse! (Dücker 121).

Ærgerlig forlod Hinnerk det engelske hof og stillede sig selv og sin hær til rådighed for kong Magnus af Sveriges invasion af Rusland. Russerne gav Magnus og Hinnerk samme modtagelse, som russerne altid har givet selvbudne gæster, hvorfor Magnus måtte give op. Penge til at betale Hinnerks hær havde kongen ikke, hvorfor Hinnerk fik overladt Kalmar Slot. Hinnerk døde fredeligt i 1384 og havde indsat en vis og effektiv formynder sin barnløse bror Klaus for sine tre sønner, hvorfor området nød mange års fred.

Strike fast, strike hard, get out eller You must be fit to go riding a raid

I løbet af det 12. århundrede beviste den pansrede rytter sin overlegenhed over for ledingens bondsoldater med dræbende effektivitet. En rytterkriger krævede trænedede heste, et kostbart udstyr og rigeligt med tid til at vedligeholde og videreudvikle sine færdigheder., hvorfor karrieren som rytterkriger var forbeholdt samfundets øverste. Det store flertal af

Statue af Isern Hinnerk i Horneburg. Isern Hinnerk regnedes blandt Europas største riddere. Når han ikke kæmpede mod Valdemar eller mod ditmarskerne, kæmpede han sammen med Johann den Blinde af Böhmen i Lithauen.

bønder måtte afstå fra krigsdeltagelse for i stedet at finansiere rytterkrigeren eller ridderen. I takt med at bønderne mistede våbenfærdighed, mistede de også deres politiske gennemslagskraft.

Det er påfaldende, at indtil Valdemarstiden endte et bondeoprør ofte med en død konge, men efter år 1200 ender danske bondeoprør med en masse døde bønder og krønikeskrivernes sarkastiske-hovende bemærkninger om, at "karlene var kåde med køller". Dog kunne det ske, at rytterkrigere, der i tillid til deres naturlige militære overlegenhed og adelsrang bandt an med tilbagestående områder, hvor bønderne havde beholdt våbnene og holdt træningen ved lige, hentede sig en uventet og forsmædelig død. Da kong Abel 19. juni 1252 sloges med friserne ved Oldensworth og lod sig overrumple, sikrede hjulmand Wessel Hummer med sin økse kong Abels berømmelse som den sidste danske konge, der er faldet på slagmarken. Ditmarsken var, som vi skal se i det følgende, netop sådan et militært tilbagestående område.

Raiden i form af det hurtige angreb, hvor man stormer ind, tager, hvad man er ude efter, og er væk igen, inden de overlevende helt fatter, hvad der egentlig skete, er som militærform lige så gammel som krigen selv. Da angriberne i reglen har overraskelsesmomentet på sin side og vælger mål, der ikke er godt forsvarede, er succesen ofte sikker. I mange samfund var raiden mod fjendtlige stammer og andre uheldige den måde, hvor de unge mænd viste deres mod og sikrede sig social position. Den farligste del af raiden indtraf, når man skulle tilbage til sit eget land belæsset med bytte, langsomt kvæg og modvillige fanger og derfor var sårbar over for modangreb. Mange steder søgte man at sikre sig mod raids ved at indrette et forsvar, der kunne standse og opsnappe raiderne, når de var på vej ud, helst ved at indrette regulære killing zones, hvor raiderne kunne lokkes i baghold. Det vigtigste for en god raider-leder er derfor at afgøre, hvornår man skal trække sig ud og være over alle bjerge, inden de overfaldne og

deres venner får samlet forstærkninger eller bemandede bagholdene.

I middelalderen udvikles en variant af raiden kaldet *cheveauche*. Her blev større beredne styrker sendt afsted bag fjendens linjer ikke for at erobre landet, men for at anrette den størst mulige ødelæggelse (og tage rigt bytte) i fjendens territorium for derigennem enten at provokere fjenden til slag eller vise for alverden, at fjenden var for svag og fej til at komme ud og slås. Ud over de rent fysiske ødelæggelser var *cheveauchen* i højeste grad ødelæggende for fjendens prestige, da det nu måtte stå enhver klart, at han ikke magtede at beskytte sine egne undersåtters liv og ejendom mod raiderne, hvorfor de hårdt ramte undersåtter måske burde overveje at skifte overherre? En *cheveauche* kunne i heldigste fald provokere fjenden til at komme ud og kæmpe. Englænderne udviklede *cheveauchen* til fuldkommenhed under Hundreårskrigen i Frankrig, men brugte den også med held mod hinanden.

I 1460 oplevede man i slaget ved Wakefield under Rosekrigene, at en særligt udfordrende hærkning provokerede den ellers erfarne hertug og tronkræver Richard af York til at forlade sin stærke fæstning Sandal Castle og marchere ind i et veltillægt baghold, der kostede ham sejren, livet og hovedet. 1388 lykkedes det den skotske jarl Douglas med en *cheveauche* at provokere Henry Hotspur til slag ved Otterburn. Selvom Henry Hotspur blev slået, taget til fange og måtte løskøbes, gik alt ikke efter Douglas' plan, da han selv faldt i kampen. I 1402 viste englænderne, de ikke alene kunne lave *cheveauche*'er, men også havde et middel til at stoppe dem, da engelske langbueskytter massakrerede en skotsk raider-hær ved Humbleton Hill.

Cheveauchen adskilte sig således fra det oprindelige raid ved at man gav køb på overraskelsesmomentet og i stedet for at stikke af i tide gerne fremprovokerede et slag.

Dat wehr graf Geert de Grote, de kam nach Oldenswöhrn/ Graf Geert de leep ganz lütt na't Holsten to

Ditmarsken havde i kraft af alliancer, held og beliggenhed bevaret sin uafhængighed, havde ingen adel, men fungerede som en slægtsstyret bonderepublik i en tid, hvor de fleste feudalherrer så en sådan statsdannelse som noget nær gudsbespottelse. Siden 1215 havde Ditmarsken formelt stået under ærkebispens af Bremens overhøjhed, ligesom man havde allianceaftaler med Hamburg og Lübeck.

Ditmarsken var indadtil delt op i sogne, hvor den eller de mægtigste familier sad på magten. Stridigheder såvel inden for samfundet som med naboerne blev oftest afgjort med fejder i form af raids, som holdt de gamle våbenfærdigheder ved lige. Ditmarskernes hyppige raids ind i Holsten vakte forståeligt nok holstenernes irritation..

Ditmarskens vigtigste forsvar bestod i de skovbevoksede grænseområder ind mod Holsten, hvor passage kun kunne finde sted af smalle veje omgivet af dybe grøfter. Dette grænseområde blev kaldt "die Hamme", der etymologisk skulle betyde "det, der sinker". Ditmarsken havde et yderligere forsvar i de talrige kanaler og afvandingsgrøfter, der gennemskar det beboede land og tvang en ikke-stedkendt angriber til at holde sig til de smalle høje veje og dermed miste den mobilitet, der er forudsætning for et vellykket raid, såvel når man skal ud, som når man skal hjem igen.

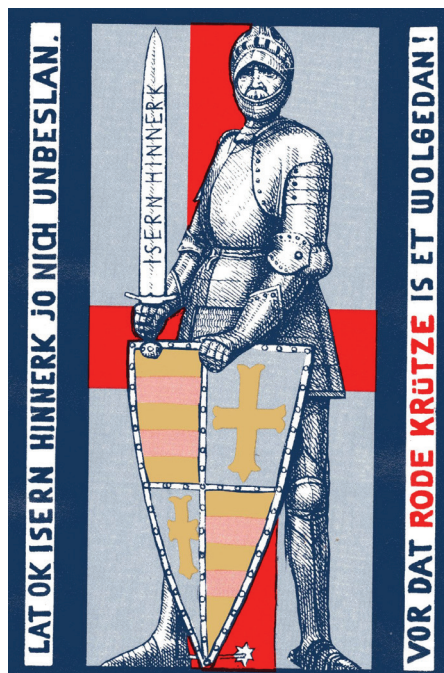
Ditmarsken kom i overhængende fare i 1317, da den danske kong Erik Menveds storpolitiske eventyr i Nordtyskland kollapsede og kongen måtte slutte en ydmygende fred. Kongens forbundsfælle Gerhard III stod nu med en hær, hverken han eller kongen kunne aflønne, hvorfor Gerhard overtalte andre adelsmænd i samme situation og alle de ubetalte krigere til at invadere og plyndre Ditmarsken. Gerhard havde samme år besejret en raider-hær fra Ditmarsken, angiveligt ved at lade sine mænd camouflere sig med løvrige grene, da de omringede ditmarskerne. Desuden burde ditmarskerne straffes, fordi den

landflygtige ditmarsker Hartvig Rewentlow havde myrdet grev Adolf VII i 1315 (at drabet formentlig skete på Gerts egen foranledning fandt ingen grund til at rippe op i.).

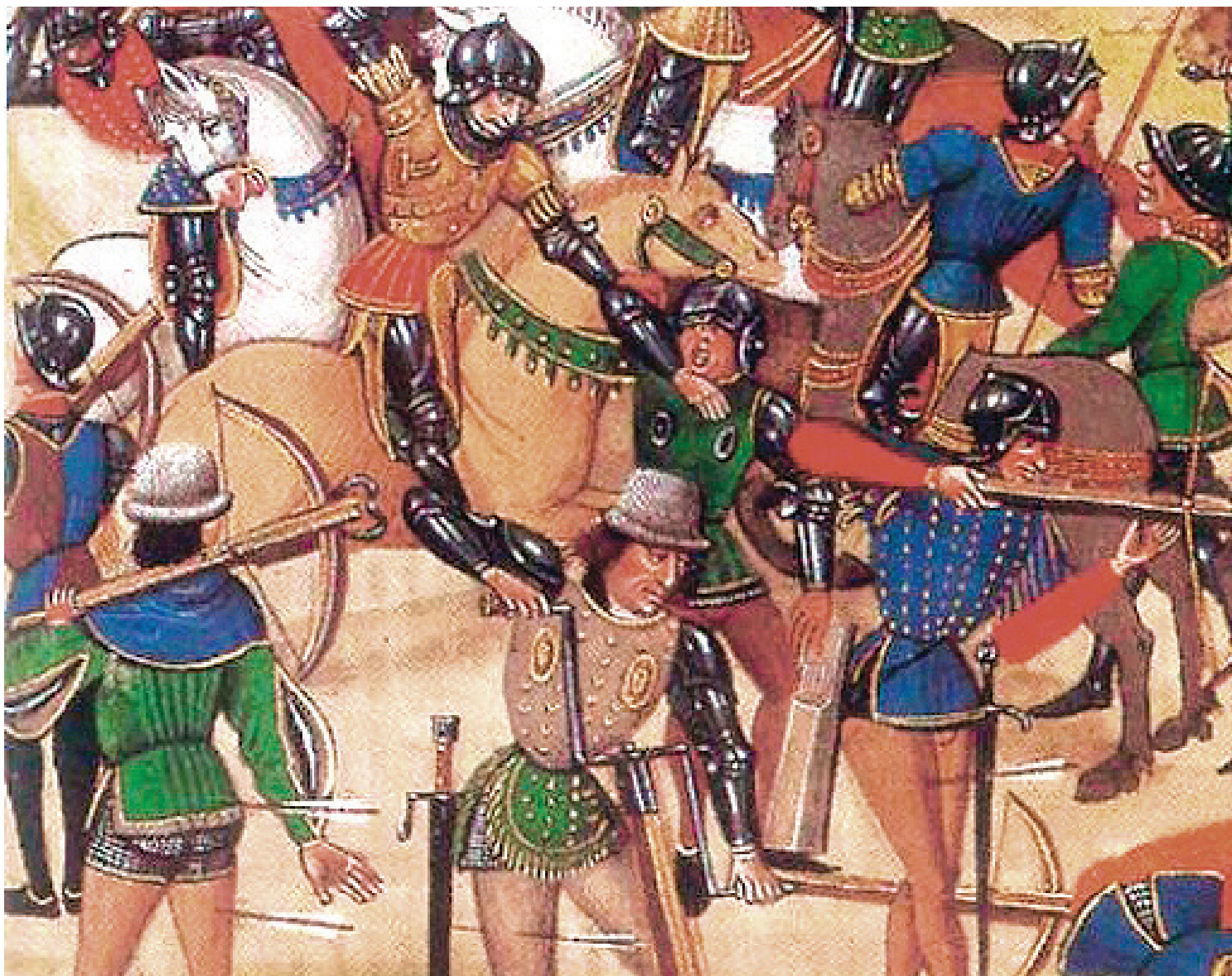
1320 invaderede Gerhard Ditmarsken med en stor hær. Et voldsomt slag stod ved byen Oldenswöhrn, hvor ditmarskerne måtte flygte, hvorefter Gerts mænd spredte sig for at plyndre. En stor mængde flygtninge havde søgt tilflugt i byens kirke, som greven lod stikke i brand. Da de indespærrede bad om nåde og tilbød underkastelse, svarede Gert, at han kun havde brug for deres land, men ikke for dem som undersåtter hvorfor de burde glæde sig over, at de nu døde som frie mænd, hvorefter han gik tilbage til sin lejr for at skåle på sejren. Da kirkens blytag begyndte at smelte og dryppe ned på de belejrede, valgte de indespærrede heldedøden frem for flammedøden og styrtede ud for at gøre det af med så mange fjender som muligt, inden de selv faldt. Det blev dog ikke ditmarskerne, men holstenerne, der døde, for holstenerne, der troede, at kampen var forbi, blev overrumplede og veg. Samtidig gik forstærkninger af ditmarskere og flygtningene fra slaget, der havde samlet sig igen, til angreb ind i byen og gjorde kort proces med de holstenerne, der var beskæftiget med at plyndre og voldtage. De overrumplede holstenerne fulgte grev Gerts eksempel og løb for livet. De indespærrede fra kirken opdagede, de med deres udfald ikke alene havde reddet livet, men også vendt slaget. Uden for byen opdagede holstenerne, at vrede ditmarskere stormede frem overalt, ligesom der nu var højvande i grøfter og afvandingsgrave. Grev Gerhard selv slap væk med sin livvagt, men mistede foruden sin bror Johann mindst 12 fremtrædende adelsmænd og 2000 af sine riddere og lejesvende.

De Ditmarscher buern de harn dat rote gold, de Ditmarscher buern de warn se gaar to stolt

I 1386 opnåede grev Klaus dronning Margrethes anerkendelse af hans tre nevøers og hans egen position, således at Schauenburgerne beholdt magten i hertugdømmerne, men som den danske kongemagts lensmænd, hvad der dog ikke hindrede grev Klaus i fortsat at underskrive sig "retmæssig Arving til Hertugdømmet Jylland". Margrethe satte splid mellem Gerhard og hans brødre Albrecht og Heinrich ved at udnævne Gerhard til hertug af Slesvig, således at han som hertug var Gerhard 2. og som greve Gerhard VI. Efter Klaus' død i 1397 blev brødrene uenige, da Albrecht og Heinrich var enige om, at storebrors position som slesvigsk hertug udelukke-

Postkort fra 1915 af ridderen Isern Hinnerk, der var født i 1290.

Slaget ved Süderhamme 1404

de ham fra at have domæner i Holsten, med mindre han gav brødrene domæner i Slesvig. På adelens foranledning indkaldte lokale fyrster til et mæglingsmøde, hvor Holsten blev delt i tre dele mellem brødrene, og Slesvig talte man ikke om. 1402 valgte Heinrich at blive biskop i Osnabruch og overlod sin del til Albrecht og Gerhard.

Albrechts svigerfar Erich von Sachsen lå i fejde med ditmarskerne, foretog et raid og huskede at flygte i tide, idet han lagde vejen over Albrechts domæne. Ditmarskerne mente, at Albrecht havde brudt freden ved at lade raiderne flygte gennem sit område og indklagede greven for hertugen med krav om erstatning. Albrecht forsvarede sig med, han ikke havde kendt til svigerfars planer og i øvrigt ikke kunne være ansvarlig for, hvad svigerfar foretog sig. Lettet erklærede grev/hertug Gerhard sin bror for uskyldig og fortsatte, at ditmarskerne med deres skammelige bagvaskelse af hans lillebror havde brudt freden og åbnet fejde, og nu måtte tage skade for hjemgæld!

Gerhard og Albrecht drog i felten med en anseelig hær i 1403, men overlod kommandoen til den erfarne Klaus Ahlefeldt, der lod en stærk fæstning kaldet Marienburg anlægge ved Delfsbrücke som støttepunkt for videre operationer. Ditmarskerne forsøgte at storme fæstningen anført af den tapre Rolf Boykeson under råbet: "Kan hænder bygge borgen op, kan vore hænder rive ned igen!" Klaus Ahlefeldt havde sikret borgen med den nyeste våbentechnologi, hvorfor Rolf Boykeson faldt for en bøsseugle. Besætningen gjorde udfald, fordrev belejrerne og anbragte Rolf Boykesons hoved på en stage over borgen. Imens var den holstenske hær under Klaus Ahlefeldt trængt ind i Ditmarskens hovedby Meldorf, der blev plyndret, hvorefter hæren trak sig ud af Ditmarsken inden natten. Klaus Ahlefeldt lod borgen ved Hanerau forstærke med blokhuse og overbeviste Gerhard om, at når ditmarskerne ikke mødte op for at blive slået ihjel i åben kamp, så behøvede han ikke at vente længere på dem, men kunne tage hjem som sejrherre.

Grev Albrecht og en stor del af ridderne fandt Klaus Ahlefeldt for klejnmodig og drog nordpå for at fremtvinge et slag. Ved Nordhamme ventede ditmarskerne, men flygtede tilsyneladende, hvorfor holstenerne spredte sig for at indhente

de flygtende eller plyndre lidt, når de alligevel var her. Ditmarskerne havde imens åbnet sluseportene, så grøfter, grave og lavtliggende marker stod under vand. Holstenerne kunne ikke manøvrere, men måtte trække sig tilbage over en nu meget smal vej omgivet af meget vand på begge sider. Ditmarskerne holdt sig på sikker afstand, men sendte sten, spyd og pileskud mod holstenerne. En kraftig vind havde muligvis drevet langt mere vand end beregnet ind over markerne, hvorfor ditmarskerne ikke kunne komme frem til holstenerne. På vejen bredte panikken sig, enkelte blev ramt og forsvandt i vandet, endnu flere mænd og heste gled eller blev presset ud og forsvandt på samme måde. Grev Albrecht gav sin hest sporerne for at genoprette ordenen, men hesten gled og rullede over sin tungt pansrede rytter.

Det lykkedes dem, der var tilbage på vejen, at komme ud af Ditmarsken, men greven var døende af sine kvæstelser. Ditmarskerne var klar over, at grev Gerhard ville tage dem sagen unådigt op, hvorfor de gennem Lübeck og Hamburg bad om fred og tilbød at betale klækkelig erstatning. Gerhard svarede, at den eneste bod,

Da 100-årskrigen mellem England og Frankrig tog en interessant drejning, måtte Johann og Hinnerk selvfølgelig begge være med, omend Johan kæmpede på fransk og Hinnerk på engelsk side i slaget ved Crécy 1346.

han ville modtage, var Ditmarskens totale og endegyldige underkastelse.

Was trek dar dær de hamme so blank und so rot? Wull dre hundert Holsten-herrn, de hebben so frischen moth

Grev/hertug Gerhard samlede en stor hær, skrev testamente og drog igen i krig. Klaus Ahlefeldt var øverstkommanderende, men Gerhard hvervede også hans mere fremfusende bror Heinrich Ahlefeldt sammen med Valdemar Atterdags gamle fjende, den erfarne høvedsmand Henneke Limbek og Volf Pogwitsch den Gode, der var fulgt af sine otte tapre sønner og sin slægtning Pogwitsch den Yngre. Hertugens banner blev båret af Hinrich von Siggen.

4. august nåede den holstenske hær byerne Weddingstedt og Lunden. Heinrich Ahlefeldt anførte fortroppen, der overvejende bestod af øvede skytter. Ditmarskere så man intet til, gårde og huse stod forladte. Skuffet over ditmarskernes fejhed gav Heinrich Ahlefeldt sine mænd lov at plyndre og drive kvæg og heste sammen. Klaus Ahlefeldt rådede til, at man gjorde som ved Meldorf året før: tog alt, man kunne her og nu og så skyndte sig hjem, desuden havde man allerede et anseeligt bytte. Hein-

rich Ahlefeldt spottede sin bror for hans forsigtighed og insisterede på, man i det mindste satte ild på, især en vindmølle, som han havde set sig gal på. De fleste var dog lettede, da Gerhard tiltrådte tilbagetoget mod fæstningen Hanegau. Hinrich von Siggen anførte fortroppen, der bestod af bondesoldater, der drev de erobrede køer og heste med sig, dernæst kom hærens tros, dernæst hovedhæren. Trosset var vokset, da flere riddere havde afført sig deres tunge rustning, det var meget varmt i vejret og overladt deres væbnere og våbensvende at bringe udstyret tilbage med trosset. Hertugen gik i spidsen med et godt eksempel ved at lægge sin stridshjelm i sikker forventning om, at felttoget var vundet og overstået.

Den holstenske hær skulle passere "der Hamme" eller Süderhamme, der var en tæt skovstrækning, hvor en smal vej var omgivet af dybe grave. Hinrich von Siggen, hans følge og bondesoldaterne med kvæg og heste passerede uantastede og fortsatte mod Hanegau. Da trosset med kuske, væbnere, pager og våbensvende passerede, opstod tumult, og hertugens hovedhær hørte voldsomme råb. Hertugen gik ud fra, at trafikproblemer havde udløst

slagsmål. Irriteret over den svigtende disciplin gav han hesten af sporerne og sprængte frem fulgt af enkelte andre ridere for at genoprette mandstugten med sin solide kommandostav. Fremme i skoven opdagede han, at han havde fundet ditmarskernes hær eller rettere omvendt: Ditmarskerne havde ladet fortroppen og det røvede kvæg passere for i stedet at kaste sig over trosset, hvor de dårligt bevæbnede kuske, tjenestefolk, væbnere og pager ikke havde mange chancer, men blev hugget ned eller indfanget. Det var deres skrig, hertugen havde hørt. Hertug Gerhard blev omringet af ditmarskere. En gemytlig mand spurgte, om hertugen var barhovedet for at have plads til Ditmarskernes fyrstekrone, for i så fald kunne han da få den med det samme, hvorefter manden flækkede hertug Gerhard's hoved med sin hellebard.

Watt liggt in de hamme so bleek un so roth? Wull dre hundert Holsten-herrn de driest da in der blod

Den holstenske hovedhær opdagede nu, at den var afskåret fra Hanegau og sine rustninger og tunge våben, mens vrede indbyggere fra Weddingstedt og Lunden nærmede sig bagfra. På begge sider af vejen stod der pludseligt ditmarskere ▶

Slaget ved Süderhamme 1404

med lange spyd, som de lod riddernes heste smage. Sårede løbske heste og beredne, der søgte at redde sig ved flugt, pløjede sig gennem det holstenske fodfolk, som havde nok at gøre med at forsvare sig. Det lykkedes enkelte grupper af fodfolk og afsidne ryttere, der holdt sammen, at presse sig igennem bagholdet, måske fordi ditmarskerne var mere interesserede i at gøre det af med den forvirrede hob, den holstenske hær nu havde forvandlet sig til, end at vove livet mod desperate og beslutsomme krigere?

De flygtende mødte Hinrich von Siggen, til hvem undslupne pager fra det første baghold havde meldt bagholdet og hertugens død. Fulgt af sine to sønner og enkelte andre ridde-re og med banneret højt hævet brødede von Siggen. "Gud forbyde, at jeg skulle undslippe, når min fyrstelige herre er dræbt!" Von Siggen, hans sønner og følge fandt den heltedød, de søgte, men var for få til at vende slaget, da hovedparten af von Siggens mænd nok også gav hestene af sporerne, men for at ride mod Hanegau. Alle de holstenske ledere faldt i kamp: brødrene Ahlefeldt, Henneke Limbek og Pogwitsch den gode og hans sønner. Op mod 300 holstenske adelsmænd mistede livet, og den øvrige hærs tab var også betragtelige. Med de sårede blev der gjort kort proces, indtil besindige mænd gjorde opmærksom på værdien af gidsler. Grev Rantzau og grev Pogwitsch den yngre blev skånet, forbundet og bragt til Marienburg, hvor besætningen blev tilbudt at få dem udleveret og få fri afmarsch mod straks at rømme fæstningen og aflevere Rolf Boykesons hoved. Besætningen parerede prompte ordre, og Marienburg blev jævnet med jorden.

Ditmarskernes bytte såvel på slagmarken som ved forhandlingsbordet var enormt, måske fordi de satte trumf på ved at true med, at de faldnes lig skulle ligge til glæde for dyrene. Det vides dog, at flere af de faldne adelsmænd blev hæderligt begravet i kirken i Meldorf, mens traditionen lyder, at de faldnes enker fik lov til forklædte som nonner at bringe deres afdøde hjem. Den militære katastrofe var total og skyldtes, at man havde forsømt enhver rekognoscering og i overmod gik ud fra, at fjendens fravær betød, han havde tabt modet og havde opgivet kampen. Det er uvist, om man havde regnet med, at fortroppen med det røvede kvæg ville fremprovokere et angreb fra de ophidsede ejere, men at afføre sig rustninger og hjelme synes

Kongehyldningsmonumentet i Viborg, 1965, udført af Axel Poulsen, visende Dronning Margrethe 1. og Erik af Pommern. Slaget ved Süderhamme i 1404 i Ditmarsken fik stor betydning for dronning Margrethe 1.s politiske muligheder i Sønderjylland og i det øvrige Danmark.

utilgiveligt. Dog må man huske, at udslættelsen af den holstenske militære ledelse betyder, at vi ikke ved, hvilke informationer og motiver, de handlede efter, men kun kender historien fra ditmarskernes og senere kronikørers side.

Erfaringerne fra Oldenswöhrn og Norderhamme og mange års småfejder burde have indskærpet, at ditmarskerne ikke bare sådan opgav kampen og gik hjem. Den hyppighed hvormed ridderhære i Ditmarsken befandt sig på smalle veje, tyder på, at landet med sine mange grøfter og afvandingsgrave ikke har været det ideelle land for kavaliermanøvrer. Vejforholdene favoriserede små mobile enheder. Således havde grev Albrechts svigerfar, hvis raid udløste krigen, øjensynligt intet problem med at gøre indfald og komme ud igen med bytte og fanger og slippe væk, og den holstenske hovedhær slap også godt fra den kortvarige besættelse og plyndring af Meldorf, fordi Klaus Ahlefeldt holdt på nødvendigheden af at komme væk i tide. Måske situationen blev lettet af, at ditmarskerne var optaget af angrebet på Marienburg? Det er betegnende, at da Frederik II i 1559 erobrer Ditmarsken, angriber han og Rantzau samtidig fra flere sider med en enorm overmagt og grundig rekognoscering og tvinger forsvaret til at kæmpe på flere fronter samtidig.

Hertug Gerhards enke Elisabeth måtte underskrive en 10-årig fred med ditmarskerne, hvor Holsten forpligtede sig til at afstå fra enhver fjendtlighed, nægte Ditmarskens fjender ret til at bruge holstensk territorium og at give ditmarskerne toldfrihed

i Holsten og på Ejderen og Trene. Ville Holsten bryde freden, skulle der siges til mindst seks uger inden fjendtlighedernes påbegyndelse. Nederlaget havde kostet Holsten en generation af politiske ledere og militære kapaciteter, ligesom de uventede dødsfald udløste et væld af arvestridigheder, især hvor der skulle findes formyndere for mindreårige arvinger.

Biskop Heinrich i Osnabrück tabte interessen for en gejstlig karriere, da han hørte om sine brøders død. Han vendte tilbage til Holsten og tilbød sig som formynder for Gerhards umyndige mindreårige og kom snart i åben fejde med de adelsmænd. Gerhard havde udpeget til formyndere i testamentet. Enken Elisabeth vendte sig til dronning Margrethe, som generøst tilbød politisk og økonomisk hjælp til at ordne Holstens og hertugdømmernes forhold, hvad hun da også gjorde til egen fordel. Slesvig-holstenske historikere sagde siden, at henvendelsen til Margrethe svarede til at ansætte geden som gartner (!). ■

Litteratur:

J. Fr. Dücker: Bilder aus der Schleswig-Holsteinische Geschichten nebst einem Anhang von vaterländischen Gedichten, Schleswig 1866.

Dan Faulconbridge: Raids, Wargames Illustrated september 2016.

Rikke Malmros: Valdemarstidens ledning, endnu ikke publiceret afhandling, 2017.

Jeanette Varberg: Fortidens slagmarker, 2014.

Walter Westphal: Von Bornhöved bis zur Erstürmung der Düppeler Schanzen. Vergessene Schlage und Kriege in Schleswig-Holstein. 2001.

Siden sidst ...

Slutspillet på Vestfronten

Den 11. november 2018 markerede 100-året for afslutningen på Første Verdenskrig. Selskabets kasserer, Steen Jensen, brugte på novemberens mødeaften lejligheden til at fortælle om afslutningen på verdenskrigen. Det gjorde han ved at komme med nedslag i krigens afsluttende forløb på fronterne og i storpolitikken.

Almindeligvis er Første Verdenskrig ensbetydende med Vestfronten, og det var da også krigens udvikling i foråret og sommeren 1918, der blev afgørende for, at krigen fandt sin afslutning.

Der var gennem året mange forskellige offensiver, hvor det kan være svært at bevare overblikket, men Steen skabte et fint overblik ved god brug af kort over, hvordan Vestfronten blev skubbet frem og tilbage.

Han redegjorde bl.a. for den tyske hærs nye taktik med stormtropper, som blev benyttet i den sidste tyske offensiv fra marts 1918. Offensiven kostede imidlertid dyrt, den tyske fremrykning gik i stå, og ikke mindst med opbakning fra de amerikanske styrker kunne de allierede skabe et afgørende gennembrud.

I en togvogn i Rethondes i Frankrig underskrev de stridende parter mandag morgen den 11. november 1918 en våbenhvile, der trådte i kraft fem timer og 40 minutter senere – den 11.11. kl. 11.

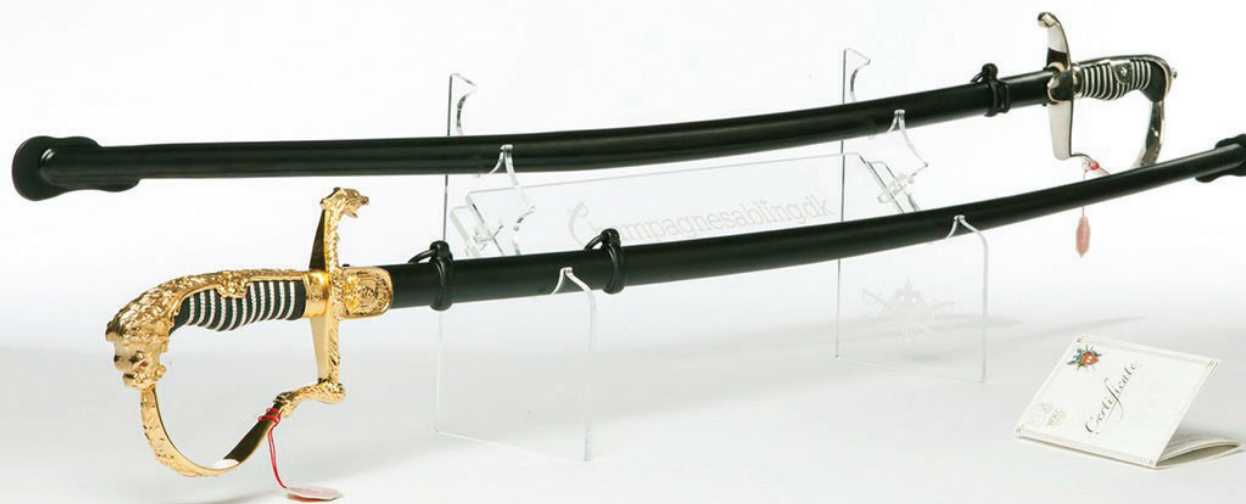
Verdenskrigen foregik dog ikke kun på Vestfronten. Steen fortalte også om krigens udvikling i bl.a. Mellemøsten, kolonierne i Afrika, på Østfronten og søkrigen bl.a. ved Helgoland og Slaget ved Jylland.

H.D.

Danish Design by Marianne Sass Petersen

New Sword Stand

Se www.SwordStand.dk for udvalg og yderligere information

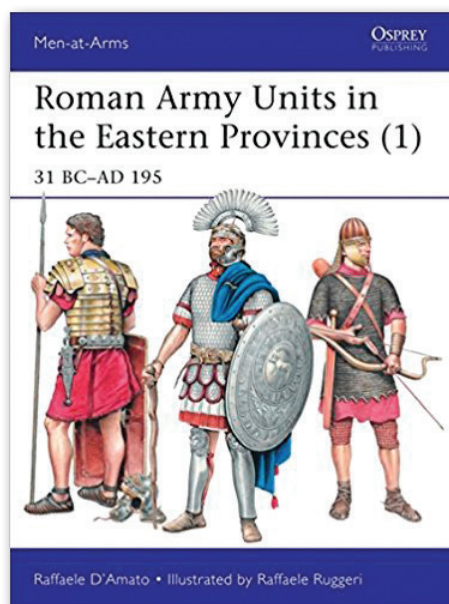

www.SwordStand.dk

order@swordstand.dk · +45 40 11 81 07 · Denmark

Nye bøger om hære i Sydeuropa

Daglig leder af Forsvarets Bibliotekscenter på Kastellet, **Simon Bering Papousek**, anmelder i Chakoten nye udgivelser fra forlaget Osprey efterhånden som de udgives. Her drejer det sig om fire bøger om militær og krige i Sydeuropa

Den nye bog *Roman Army Units in the Eastern Provinces (1)*. 31 BC-AD 195.

Den romerske hær i provinserne

Der er formentlig ingen der er i tvivl om Romerrigets betydning for militær organisation, bevæbning og udvikling generelt. Ligeså toneangivende og retningsgivende riget var for den politiske filosofi, ligeså væsentlig har dets indflydelse været på det militære område. Denne titel behandler Romerrigets østlige provinser, dvs det østlige midelhavsområde, Balkan og den græske halvø samt Lilleasien.

Med stor sikkerhed føres læseren gennem provinserne, og bogen beskriver, hvordan den pågældende provins' påvirkning var på det romerske militærsystem, både den organisatoriske del såvel hvad udrustning angår. Forud for dette præsenteres en kronologisk rækkefølge over provinsernes historie under Romerriget, dernæst en total liste over, hvilke enheder der var hvor og hvornår. Selvsagt koges over 200 års historie ned på et absolut minimum (under 5 sider), men der er tekst nok, og billedmaterialet er hensat til margenen.

Illustrationerne af Ruggeri er meget skarpe og tydelige i detaljering og

Romerske hære i Syrien og Judæa. Ill. fra bogen om romerske hære i provinserne.

farvevalg, så figurmaleren får valuta for pengene her.

Raffaele D'Amato: Roman Army Units in the Eastern Provinces (1). 31 BC-AD 195. Illustrationer: Raffaele Ruggeri. Osprey Men-at-Arms 511, 2017.

Militæret under Italiens samling

Det vi i dag kender som Italien var i midten 1800-tallet præget af en enhedstanke – en samling af de italienske stater Piemonte, Sardinien, Lombardiet, Toscana, Pavestaten og Sicilien. Italiens stræben efter samling og enhed genkendes i mange andre lande i Europa, såsom Polen og Tyskland, så ideen og ambitionen var ikke et enestående italiensk anliggende. Det er et stykke dramatisk europæisk historie der følger, med frihedskæmperen Giuseppe Garibaldi

Forsiden på bogen *Armies of the Italian Wars of Unification 1848-70*.

som en af protagonisterne og slaget ved Solferino i 1859 som et af de militære højdepunkter.

Titlen er disponeret ligeligt til begge sider, med både landstyrker, søstridskræfter og luftvåben. Med en indledende kronologi over felttoget, fremstilles der på kompetent vis uniformering, udrustning, bevæbning og problemer med uddannelse, træning og utilstrækkeligt udstyr til både de græske og de italienske soldater. På det nærmeste blev disse to hære ligeværdige på slagmarken. Opgaven med at beskrive en så vigtig og begivenhedsrig periode af krigen på godt 50 sider er for stor efter denne anmelders mening. Osprey burde udgive en titel inden for deres Campaign-serie, for der er stof nok. Indtil da må man ty til denne her, og interesserer man sig for de mere "oversete" afsnit af den europæiske slagmark i krigens tidlige år, er denne titel anbefalelsesværdig.

De otte plancher er ligeligt fordelt, men har ingen plancher over de britiske, australske, cypriotiske eller albanske styrker, som der er blevet plads til i selve teksten.

Gabriele Esposito: Armis of the Italian Wars of Unification 1848-70. Illustrationer: Giuseppe Rava. Osprey Men-at-Arms 512, 2017.

Ospreys nye udgivelse Armies of the Greek-Italian War 1940-41.

Hære under den græsk-italienske krig

■ Efter Aksemagternes succesrige felttog i Europa i begyndelsen af Anden Verdenskrig, blev fremgangen for en stund bremset på Balkan. Italienerne havde til hensigt at erobre den del af Europa og således skabe en sikkerhed syd for den front, som Tyskland kom til at slippe løs mod Sovjetunionen. Angrebet – Operation Barbarossa – blev indledt i juni 1941, et par måneder senere end egentligt planlagt. En af de modstandere, som forsinkede angrebet, var Grækenland, og denne titel beskæftiger

sig således med både den græske og den italienske side af denne del af krigen.

Titlen er disponeret ligeligt til begge sider, med både landstyrker, søstridskræfter og luftvåben. Med en indledende kronologi over felttoget, fremstilles der på kompetent vis uniformering, udrustning, bevæbning og problemer med uddannelse, træning og utilstrækkeligt udstyr til både de græske og de italienske soldater. På det nærmeste blev disse to hære ligeværdige på slagmarken. Opgaven med at beskrive en så vigtig og begivenhedsrig periode af krigen på godt 50 sider er for stor efter denne anmelders mening. Osprey burde udgive en titel inden for deres Campaign-serie, for der er stof nok. Indtil da må man ty til denne her, og interesserer man sig for de mere "oversete" afsnit af den europæiske slagmark i krigens tidlige år, er denne titel anbefalelsesværdig.

De otte plancher er ligeligt fordelt, men har ingen plancher over de britiske, australske, cypriotiske eller albanske styrker, som der er blevet plads til i selve teksten.

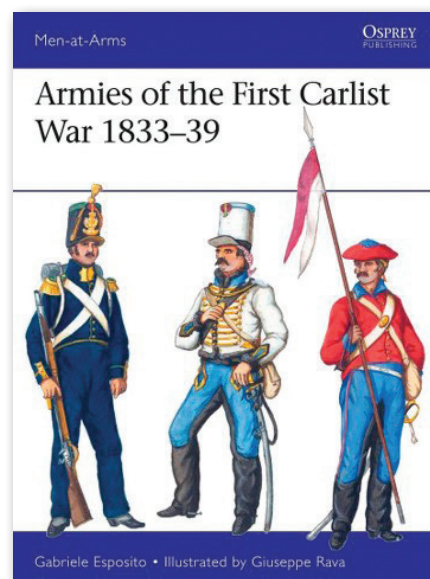
Phoebus Athanassiou: Armies of the Greek-Italian War 1940-41. Illustrationer: Peter Dennis. Osprey Men-at-Arms 514, 2017.

Carlistkrigene i Spanien

■ Op gennem 1800-tallet var Spanien præget af tre borgerkrige, som blev kaldt Carlistkrigene. Den første varede fra 1833-39, som er omdrejningspunktet i denne titel. Under Napoleonskrigene var Spanien besat af Frankrig. Det lykkede den daværende Kong Ferdinand at slå sine modstandere ned, men han havde ingen søn som tronarving. I stedet var kronen påtænkt broderen Don Carlos. Men dette blev forpurret af Ferdinand, hvis datter – Isabella – sidenhen blev dronning af Spanien, da hendes far døde i 1833. Dette betød, at tilhængerne af Don Carlos begyndte et oprør rettet mod Dronning Isabella, og den første Carlistkrig var således i gang.

Uniformer fra Carlistkrigene i Spanien i 1833-39. Ill. fra bogen.

Forsiden på bogen Armies of the First Carlist War 1833-39.

På den ene side stod Carlisterne, som støttede Don Carlos, og på den anden side de dronningetro liberalister.

Således indledes dette bind 515. Den obligatoriske kronologi følger den korte introduktion til krigen, og her gennemgås liberalisternes hær. Henholdsvis gardekorps, linjeinfanteri, let infanteri, kavaleri, artilleri, ingeniørtropper, marinesoldater, milits, paramilitære grupper og frivillige 'Cristino' gennemgås. Dernæst præsenteres de frivillige fra England, Frankrig, Portugal og Skotland og endelig hærenes bevæbning. Så skifter scenen til Carlisternes fire fraktioner; den nordlige og den midterste Carlisthær samt catalanierne og guerillatropper. Carlisternes bevæbning bliver også præsenteret.

Bindet omfatter de sædvanlige otte plancher udført af Giuseppe Rava.

Gabriele Esposito: Armies of the First Carlist War 1833-39. Illustrationer: Giuseppe Rava. Osprey Men-at-Arms 515, 2017.

Chakoten på vej mod 75-års jubilæum

Infanterist med chakot 1808.
Chr. Würgler Hansen

I 2019 fylder Chakoten – Dansk Militærhistorisk Selskab 75 år.

Af Hans Chr. Wolter

Jubilæumsåret byder på et bredtfaavnende program med en jubilæumsfest på Rødovregaard lørdag den 24. august.

Vi forbereder os på at markere de første 75 år for vores selskab! Udgangspunktet er godt, fordi rigtig meget har udfoldet sig siden grundlæggelsen i 1944 fra det beskedne regi dannet af fire medlemmer til at omfatte militærhistorien bredt.

Som optakt til tidligere år har bestyrelsen lagt kræfter i at lægge et bredtfaavnende program for jubilæumsåret med gode foredrag ved medlemsmøder, med anvisningssalg, som vil appellere til samlergenet, med udflugter, med temaaftner med hobbyindhold, med deltagelse i aktiviteter med militærhistorisk indhold – ikke mindst Befæstningsdag og med det meget populære julemøde med den store årskonkurrence om fremstilling og bemaling af modelfigurer.

I programmet indgår jubilæumsfesten i Rødovregaards smukke have og gode havestue lørdag den 24. august. Vi viderefører her den populære tradition med at opfordre medlemmerne til den aften at deltage iklædt historiske uniformer eller lignende, således at ledsagere også kan få noget kolorit at leve op til.

Den profil vil vi gerne videreføre – nu på Selskabets hjemmeside og gennem brug af elektronisk formidling. Derfor arbejder vi med dér at give bred adgang til en virtuel udstilling,

Den Danske Hær i 1813. Auxiliærkorpset og alliancen med Frankrig på Rødovre Bibliotek i 2013. Foto: Finn Hillmose

der især hviler på vore egne kunstneres plancheproduktion – Preben Kannik, Chr. Würgler Hansen, Svend Højberg Nielsen og Peter Thrane, på historieformidling gennem uniformering, udrustning og konditionerne for væbnede styrker samt på figurproduktion og -bemaling. Hjemmesiden vokser derved også til en endnu bredere platform og vidensbank, der giver appetit på medlemskab. Endelig vil vi på Facebook fortsat gennem flagning af Selskabets vise, at medlemskab er attraktivt.

Selskabet bør fortsat være stedet, hvor medlemmerne hygger sig med at møde hinanden og dele viden, læring og erfaringer inden for hele viften af militærhistoriske temaer med den virkning, at hver enkelt og Selskabet kan nyde

fremgang og forbedring gennem både tradition og fornyelse.

Vi glæder os til gennem hele jubilæumsåret at nyde vores interesser til fælles berigelse. ■

Selskabet har en stolt linje i sine store udstillinger; i nyere tid har det især været:

Glimt fra Nordens historie på Tøjhusmuseet og på Armémuseet i Stockholm i 1983-1984.

50 års jubilæumsudstilling på Tøjhusmuseet i 1994.

Krig og Kærlighed på Anneberg i 1997.

Glimt fra krigen på Sjælland 1807 på Frederiksberg Slot og i Danske Bank, Hovedsædet i 2007.

Den Danske Hær i 1813. Auxiliærkorpset og alliancen med Frankrig på Rødovre Bibliotek i 2013.

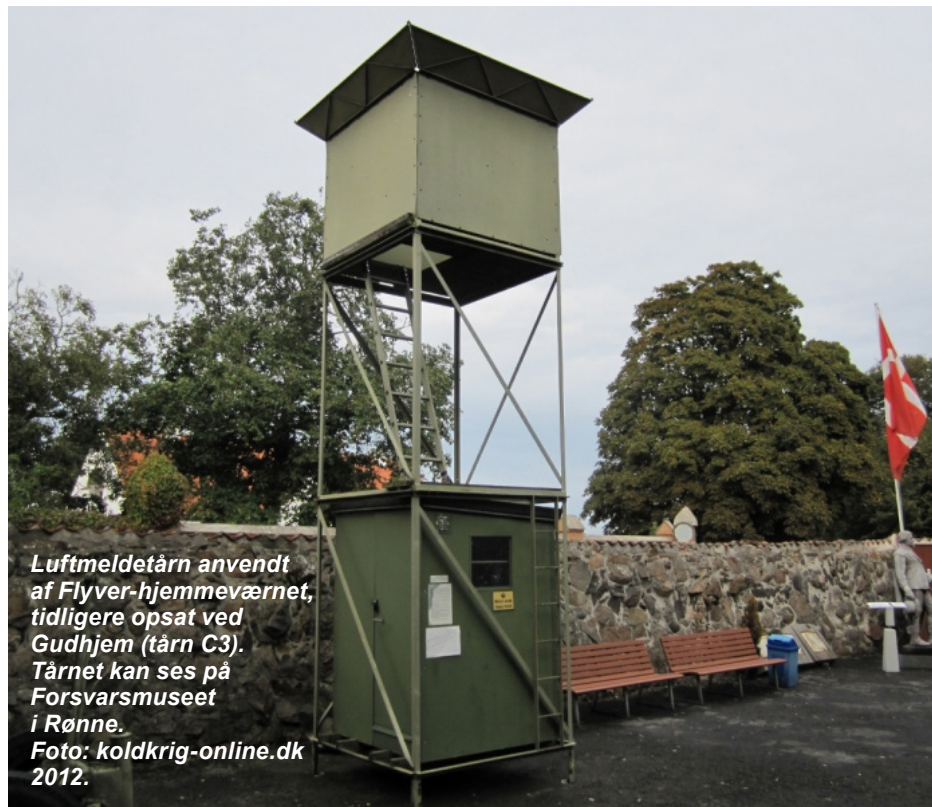
Selskabet tilbyder hvert år medlemmerne et bredtfaavnende program med mødeaftener, foredrag og besøg på museer. Billedet er fra besøget i Tøjhusmuseet i 2017. Foto: Finn Hillmose

Bornholms forsvar under Den Kolde Krig

Bornholm indtager en helt særlig position i dansk militærhistorie på grund af øens beliggenhed; og det gælder ikke mindst i perioden efter Anden Verdenskrig. På medlemsmødet i oktober holdt militærhistorikeren Rune Holmeå Iversen et både levende og kyndigt foredrag om Bornholms Værn i efterkrigstiden. Rune har skrevet flere militærhistoriske bøger og bl.a. bidraget til den store jubilæumsbog, der udkom i 2014 i anledning af den danske hærs 400-års jubilæum.

Han fortalte om Bornholms forsvar, den særlige placering og rolle for Danmark og for NATO under Den Kolde Krig. Ved krigens afslutning udgjorde Bornholm en stor udfordring for det danske forsvar og den politiske ledelse, da man stod med udfordringen med at få vristet øen ud af den sovjetiske besættelse. Danmark måtte selv tage sig af opgaven, da hverken Storbritannien eller USA ville røre ved sagen. Problemet blev løst i mindelighed, da Danmark lovede Sovjetunionen at ville styre Bornholm uden indblanding fra andre magter. Bornholm forblev dog et kildent spørgsmål gennem Den Kolde Krig.

Rune fortalte detaljeret om det danske

Luftmeldetårn anvendt af Flyver-hjemmeværnet, tidligere opsat ved Gudhjem (tårn C3). Tårnet kan ses på Forsvarsmuseet i Rønne. Foto: koldkrig-online.dk 2012.

forsvar på Bornholm. Der har været militære styrker på øen siden 1600-tallet, som fra 1932 har haft betegnelsen Bornholms Værn. Fra 1950 udgjorde Bornholm på trods af sin begrænsede geografiske udstrækning en selvstændig militærregion efter aftale mellem den danske stat og Sovjetunionen. Militærregionens regiment blev nedlagt som led i forsvarsforliget i 2000.

Grundet øens placering i Østersøen

tæt på det daværende Sovjetunionen lå Bornholm i konfrontationszonen mellem øst og vest. Rune viste på mødet meget interessante klip fra 1979-1980 af styrker fra østblokken, som deltog i øvelser i angreb på og en efterfølgende besættelse af Bornholm.

Interesserede kan følge Runes arbejde med Bornholm under Den Kolde Krig på hjemmesiden www.baltap.dk.

HD

Forsvarets Bibliotekscenter

På den smukke sensommeraften fik vi besøg af Simon Papousek, der leder Forsvarets Bibliotekscenter. Simon gav os en meget nyttig orientering om de betydelige forandringer biblioteket har undergået fra dengang mange af os var hyppige besøgende og ydende, indtil den biblioteksmæssige sammenlægning af de tre værn og lukningen af adgang for civile, der har interesse i militærhistorie. At kun et snævert klientel har adgang, skyldes at andet ikke findes rentabelt. Herefter planlægges samlingerne inden for et halvt år flyttet fra Kastellet til Svanemøllens Kaserne, hvorefter civile kun kan få adgang til at se begrænsede dele af bogværkerne ved at hjemlåne disse til lokale folkebiblioteker. Læsesalsstudier og forskning på centrale felter for dansk militærhistorie ophører således.

Simon havde fra samlingerne medtaget tolv af de ældre spektakulære værker af stor kulturel værdi; og han tog afsæt

Foto: Finn Hillmose

i 2018 og linjerne tilbage til afslutningerne af Trediveårskrigen i 1648 og 1. Verdenskrig i 1918.

Jan Kershaws "Den store katastrofe om 1. Verdenskrig" og Dick Harrisons "Trediveårskrigen. En europæisk katastrofe 1618-1648" viser ikke blot krigenes langvarige og næsten ufattelige brutalitet, men også hvorledes det europæiske kontingent begge gange blev sammenskruet på helt andre måder, som vi dagligt ser er blevet funderet i den politiske kultur.

Fra 1600 tallet fik vi bladret i én af

Harrisons kilder, Jacque Callots bog om krigens rædsler, i Robert Monroes skildring fra 1637 om en lejesoldat i Chr. IVs sold, i et særdeles velillustreret værk om svenskelejren ved Brønshøj, og i Birgitte Totts værk om 1658 – alle med meget detaljerede kobberstik.

Som et eksempel på 1700 tallets militærhistoriske bogproduktion fik vi indblik i instruktionerne for anlægelse af befæstede byer og soldaternes optimale placering i forsvaret, ligesom Simon havde medtaget appellerende værker om brugen af artilleri, krudt og fyrværkeri.

Ved synet af artilleribogen fra 1617 var vi vist flere, der erindrede os hvor omfattende Artilleriets Bibliotek var, og måbøde over, hvorfor det nu skal være så vanskeligt/umuligt at forske i dansk artilleris rolle i vore store krige, fordi der ikke er adgang til samlingerne.

Naturligvis blev det meget vel modtaget, når Simon Papousek lagde vægt på meget gerne at ville komme igen på et senere tidspunkt og tale om nyere tids krigshistorie.

HCW

Mødekalender 2019

75-året for Dansk Militærhistorisk Selskab

Rødovregård,
Kirkesvinget 1,
Rødovre

Alle **onsdagsmøder** åbner kl. 18.15, og de annoncerede programpunkter (foredrag eller andet) starter kl. 19.30.

Onsdag den 9. januar

Hyggemøde

Traditionen tro starter sæsonen med et hyggemøde. Få en snak med ligesindede om nyanskaffelser. Fortæl også gerne om, hvad du især sætter pris på, og del oplysninger med de andre medlemmer. Bestyrelsen giver indlæg om en virtuel udstilling i jubilæumsåret.

Onsdag den 6. februar

Hæren og de kemiske våben i 1920'erne

Med udgangspunkt i arkivalier fra Rigsarkivet vil Selskabets sekretær, Aleksander Haug, fortælle om, hvordan Gaskommissionen af 1922, Hærens tekniske Korps og enkelte personer i Krigsministeriet op gennem 1920erne forsøgte at indføre kemiske våben ved hæren - et arbejde som trak tråde til resten af Skandinavien, Carlsbergs Kemiske Laboratorium og sågar til USA.

Onsdag den 6. marts

Pegasus-Broen og Merville-Batteriet – to britiske commandoaid

Militærhistoriker og rejseleder Hans Dal fortæller om to britiske kommandoangreb, som i over 71 år har været omgærdet af mange myter, legender og konspirationsteorier. Natten mellem den 5 og 6. juni 1944 indtog 6. Airborne Division, under kommando af major John Howard, Bénouville-broen (Pegasus-Broen) over Caen kanalen og broen over Orne floden (Horsa-Broen). Det var den mest vellykkede kommandooperation under

invasjonen i Normandiet. Men som hidtil beskrevet var broen ikke befæstet med forsvarsværker, maskingeværer og en deling infanterister. Kun to 17-årige tyske soldater bevogtede broen, og de stak af, da svæveflyene landede ved siden af broen.

Lørdag den 30. marts

Søndag den 31. marts

Historiske Dage i Øksnehallen i København kl. 10-18

I samarbejde med Oplevelsescenter Vestvolden deltager ”Sikringsstyrken 1914-18” atter i dette års Historiske Dage i Øksnehallen. Kom og få en snak med gruppens medlemmer om livet som soldat under Første Verdenskrig – samt besøg de mange andre militærhistoriske stande og udstillere.

3. april:

Generalforsamling, børs og anvisningssalg

Årets generalforsamling indledes med børsalg, der starter kl. 18.15. Til børsen opfordres medlemmerne til at sætte effekter til salg. Alle er velkomne til at medbringe og sælge, hvad de har på reoler og hylder hjemme. Her er muligheden for at kombinere en rask oprydning af alt det, du har mistet interessen for, med nye køb. Efter børsen er der generalforsamling.

Generalforsamling starter kl. 19.15.

Dagsorden i henhold til vedtægterne.

Anvisningssalget starter efter generalforsamlingen. Få en snak med ligesindede om nyanskaffelser. Fortæl også gerne om, hvad du især sætter pris på og del oplysninger med de andre medlemmer.

Britiske enheder landede med svævefly få meter fra broen under invasionen i Normandiet kort efter midnat om natten mellem 5. – 6. juni 1944. Den fik sit navn til ære for denne operation.

Anvisningssalget er forbeholdt medlemmerne.

De, der har meddelt mailadresser, får lister over det udbudte tilsendt pr. mail. Listen over effekter vil kunne ses på hjemmesiden 14 dage før. Medlemmer, der ikke kan være til stede, kan aftale med et tilstedeværende medlem, at denne byder på den fraværendes vegne, eller der kan fremsendes et skriftligt bud til: Christian Raun, Carl Bernhards Vej 17, 3.th. 1817 Frederiksberg C telefon 26 82 08 22 eller mail: christian@raun.dk. Eventuelle bud skal være fremme senest dagen før anvisningssalget kl. 16.00.

Onsdag den 8. maj

Gøngehøvdingen – i virkeligheden

Gitte Kjær, cand. mag. i historie og etnografi, tager i sit foredrag udgangspunkt i Svend Poulsens deltagelse i Lutter am Barenberg, og derefter følges hans virke som lejefører og dragon, kaptajn og guerillaleder, hvor det er muligt. Hun fortolker Svend Poulsens rapport om, hvorledes han opildnede bønderne i Syd-sjælland til modstand mod svenskerne, skrevet til den danske konge, og som har gjort Svend Poulsen så berømt.

Lørdag den 15. juni

Søndag den 16. juni

Krigshistorisk Festival

Over to dage afholdes Danmarks største krigshistoriske festival på Vestvolden i Rødovre. Festivalen arrangeres af Oplevelsescenter Vestvolden i samarbejde med flere hundrede reenactorer fra levende historie-formidlingsgrupper i Danmark. Krigshistorisk Festival er gratis for alle.

Onsdag den 14. august

Mødeaften

Første møde efter sommerpausen. Kom og hyg dig med vennerne i Selskabet og fortæl om sommerens militærhistoriske oplevelser og om, hvad der peger fremad for dig. Hvis vejret tillader det, kører vi grillen frem og sidder udenfor i gården på Rødovregård. Mødet begynder kl. 18.30.

Lørdag den 24. august

Jubilæumsfejring med middag på Rødovregård

I anledning af Selskabets 75 års jubilæum afholdes der jubilæumsfest på Rødovregård for medlemmer med ledsager. Vi viderefører her den populære tradition med at opfordre medlemmerne til på denne aften at deltage iklædt historiske

uniformer eller lignende, således at deltagerne også kan få noget kolorit at leve op til.

Velkomstdrinks i haven, hvor præsidenten vil byde velkommen. Efterfulgt af en tre-retters menu med vine serveret i Havestuen. Middagen afsluttes med kaffe og hyggeligt samvær.

Selskabet vil yde et beskedent tilskud, men vi regner med en deltagerpris på ca. 200 kr.

Yderligere information, herunder tilmelding, vil tilgå senere.

Onsdag den 4. september

Slaget ved Austerlitz

Med vægt på selve slagets forløb den 2. december 1805 fokuserer Selskabets præsident, Hans Chr. Wolter, på at forklare, hvorfor én kejsers vandt og to tabte. Organisatorisk centralisering, fokus, offensiv og nytænkning er ikke til at komme udenom i en forståelse af den sejrende franske tilgang. Strategisk kan hele felttoget ses som generalprøven på hærkorpsets gennemslagskraft og slaget som udtryk for den solide taktiske formåen, som våbenarterne kavaleri, artilleri og infanteri var blevet optrænet i inden afmarchen fra kanalkysten. Alle tre kejsere stillede om morgenen med meget dedikerede og professionelle styrker. Det forhindrede ikke Napoleon i om eftermiddagen at have besejret væsentligt større styrker.

Udsnit af maleri, der viser natten før Slaget ved Austerlitz 1805.

Lørdag den 28. september

Befæstningens Dag

1914-18-grupperne deltager igen i år med personel og udstyr på hhv. Vestvolden i Rødovre og Gladsaxefortet. Der vil være mulighed for at få en snak om Danmark under Første Verdenskrig og at se våben og udstyr tæt på.

Onsdag den 2. oktober

Anvisningssalg

De, der har meddelt mailadresser, får lister over det udbudte tilsendt pr. mail. Listen over effekter vil kunne ses på hjemmesiden 14 dage før. Medlemmer, der ikke kan være til stede, kan aftale

med et tilstedeværende medlem, at denne byder på den fraværendes vegne, eller der kan fremsendes et skriftligt bud til Christian Raun, Carl Bernhards Vej 17, 3.th. 1817 Frederiksberg C telefon 26 82 08 22 eller e-mail: christian@raun.dk. Eventuelle bud skal være fremme senest dagen før anvisningssalget kl. 16.00.

Onsdag den 6. november

Kanonerne i Allehave 1944-1945

Sent i krigen oprettede tyskerne 2 kanonstillinger i Sejerø Bugten til at imødegå en eventuelt allieret invasion i Danmark. Selskabets medlem Søren Pedersen fortæller om kanonstillingen i Allehave, et 7,5 cm PaK batteri (panserværnskanoner) med tilhørende 20 mm RK (raketkastere) og lyskastere. Der vil blive fortalt om, hvordan jorden blev overdraget til tyskerne, og hvorledes de lokale beboere oplevede tyskernes tilstedeværelse. Foredraget er baseret på interviews af de lokale beboere, undersøgelser af resterne af kanonstillingen samt studier på Rigsarkivet.

Lørdag den 7. december

Julemøde

Selskabets julemøde med årskonkurrence kl. 18.30 på Rødovregaard.

Selskabets medlemmer opfordres til at invitere ægtefælle / samlever samt børn og børnebørn med til det populære arrangement.

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning til konkurrencen. Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, derefter bespisning, sang samt julehygge og til sidst præmieoverrækkelse.

Årskonkurrencen 2019

1.-2. præmie uddeles i hver kategori

1. Legetøjsfigurer (alle størrelser)
2. Enkeltfigur op til 65 mm (runde – flade)
3. Rytterfigur op til 65 mm (runde – flade)
4. Enkeltfigur over 65mm (runde – flade)
5. Rytterfigur over 65 mm (runde – flade)
6. Figurer op til 30 mm (enkelt – krigsspilsfigurer)
7. Figurgrupper/vignetter (max. 4 figurer, alle størrelser, runde og flade)
8. Dioramaer og opstillinger
9. Fra det hjemlige skatkammer
10. Best of Show
11. Uden for konkurrencen (ingen præmier)

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab
Stiftet 1944

Protector
Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident
Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 5338 9309
bhvolter@gmail.com

Kasserer, medlemsservice
og adresseændringer
Steen Jensen
Tlf. 2290 2856
chakoten.kasserer@gmail.com

Anvisningssalg
Ole Thureholm
ole.thureholm@gmail.com

Bestyrelsesmedlemmer
Kim Andreasen
Henrik Denman
Aleksander Haug

Selskabets hjemmeside
www.chakoten.dk

Facebook

Chakoten
Dansk Militærhistorisk Selskab
<https://www.facebook.com/dkmhs/>

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange
årligt og udgives af Dansk
Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør
Henrik Denman
Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 2294 1956
henrik.denman@mail.dk

Art Director
Billedbehandling
Finn Hillmose
hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet,
er abonnement inkluderet.
Kontingent for 2018
er kr. 375,00

Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873
CVR-nr. 31148448

Tryk
Rosendahls A/S
6715 Esbjerg N

CHAKOTEN
ISSN 0901-4799

Du kan læse mødeprogrammet
for Dansk Militaria Forening
på Chakotens hjemmeside
www.chakoten.dk

Her beundres brevdruerne på Gladsaxefortet.

Fotos: Finn Hillmose

Et trut i tropmpeten på Gladsaxe-fortet.

Traditionen tro deltog de to 1914-grupper på Befæstningsdag på Gladsaxefortet og Vestvolden, og sammen med de voksne tager børnene godt imod de mange aktiviteter.

Befæstningsdagen for børn

Gladsaxefortet

En god dag i "søndagsskolen". Sådan betegnede en journalist på Gladsaxebladet de mange aktiviteter på Gladsaxefortet i forbindelse med den netop afholdte Befæstningsdag.

For børnene startede turen rundt i den opbyggede teltlejr med at skrive sit navn med pen og blæk i en soldaterbog – og med den i hånden at udforske soldaterlivet på tip- eller tiptipoldefars tid.

Her var en af de store attraktioner at stå på en trappestige og få forklaret og demonstreret, hvordan en skyttegravskikkert fungerede, at man kunne stå helt skjult bag en jordvold eller mur og stadig se, hvad der foregår på den anden side. Men også de andre gamle muligheder for at kommunikere over afstande; felttelefon med håndsving, morsenøgle og signalflag kan trække opmærksomhed, når man er vant til at have en mobiltelefon i hånden.

Som vanligt var temaet dansk forsvar i 100 år med 1914-gruppen i de gamle uniformer over den Militære Køretøjsklub fra Næstved, der kom

Pølse og fedtemad var soldaternes kost. Her på Gladsaxefortet.

med fire gamle biler fra tiden omkring 2. verdenskrig og op til nutidens Hjemmeværn.

Dagens musikalske indslag blev varetaget af Flyverhjemmeværnets Tamburkorps København og Hærhjemmeværnets Musikkorps Roskilde.

Inge Hansen

Signalkorpset på Gladsaxefortet.

Vestvolden i Rødovre

Endnu en gang var "Sikringsstyrken 1914-1918" med til at markere Befæstningsdag, der hvert år afholdes den sidste søndag i september.

I år, den 30. september, startede dagen lidt kølig og blæsende – og det så egentlig ikke særlig lovende ud for arrangementet, der ud over vores deltagelse på Vestvolden i Rødovre også omfattede åbent hus-arrangementer på flere af de gamle forter på Nordfronten.

Men som dagen skred frem viste naturen sig heldigvis fra sin mere imødekommende side. Vinden løjede af, og solen brød frem og kastede sin glans over dagen.

Sikringsstyrken kunne i år mønstre nyt tilgæet personel, og vi var således rustet til at stille et fanekommando, der kunne afhente og eskortere 8. Regiments Musikkorps, der som traditionen jo byder deltager i arrangementet.

Der er stor ros til vores nye medlemmer, især vores sygeplejersker, der har gjort det muligt igen at få opstillet ambulancen til stor glæde for især de mange børn, der altid besøger os på Vestvolden.

Steen Jensen

Her de søde sygeplejersker på Vestvolden - der var tid til et smil.

Er alt under kontrol. Kaptajnen på inspektion på Vestvolden.

Vagten på sin runde på Vestvolden.

Foto: Steen Jensen